

SOTSIAALAINED

Ainevaldkonna pädevus

Sotsiaalainete pädevusega seotud eesmärkide kaudu soovitakse arendada õpilaste oskusi ja teadmisi, mis aitavad neil olla aktiivsed ja vastutustundlikud kodanikud. Siin on mõned olulised aspektid, mida sotsiaalainete õpetamise kaudu püütakse saavutada:

1. **Ühiskonna mõistmine ja muutuste analüüs:** õpilased peaksid huvi tundma kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu. Nad peaksid mõistma ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjuseid, tagajärgi ja omavahelisi seoseid.
2. **Isiklik areng ja vastutus:** õpilased peaksid hindama ennast adekvaatselt, analüüsima oma võimalusi ning uskuma endasse. Nad peaksid kavandama oma tulevikku, võtma vastutuse oma tuleviku kujundamise eest ning väärtustama loovust ja ettevõtlikkust.
3. **Demokraatia ja inimõigused:** õpilased peaksid austama demokraatiat ja inimõigusi. Nad peaksid teadma oma õigusi ja kohustusi, järgima seadusi ning kujundama oma arvamust. Samuti peaksid nad olema vastutustundlikud ja aktiivsed ühiskonnaliikmed ning lojaalsed Eesti riigile.
4. **Infootsing ja kriitiline mõtlemine:** õpilased peaksid valdama infootsimise meetodeid, hindama allikate usaldusväärsust ja teabe sisu. Nad peaksid väärtustama teaduspõhist maailmapilti ning kujundama enda seisukoha.
5. **Individuaalsus ja mitmekesisus:** õpilased peaksid aktsepteerima inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust. Nad peaksid suhtuma sellesse sallivalt, kui need erinevused ei alanda inimväärikust ega ole inimsusevastased.
6. **Kultuuripärand ja keskkonnahoid:** õpilased peaksid tundma oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana. Samuti peaksid nad väärtustama inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerima kultuurierinevusi.
7. **Tervislikud eluviisid ja keskkonnateadlikkus:** õpilased peaksid hoolima endast ja teistest, järgima tervislikke eluviise ning käituma turvaliselt. Samuti peaksid nad hoidma keskkonda ja olema teadlikud tarbijad.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1. Adekvaatse enesehinnangu omandamine: see on oluline, et inimesed mõistaksid oma tugevusi ja nõrkusi ning arendada enda teadmisi, oskusi ja hoiakuid. See toetab tervikliku ja autonoomse isiksuse kujunemist ning aitab neil teha teadlikke valikuid tervise ja eluviisi osas.
2. Ühiskonna mõistmine: inimestel peaks olema terviklik arusaam ühiskonna nähtustest ja protsessidest, samuti teadlikkus nende omavahelistest seostest. See hõlmab teadmisi majandusest, poliitikast, kultuurist ja sotsiaalsetest suhetest. Mõistmine aitab meil paremini toimida ühiskonnas ja mõista, kuidas meie tegevus mõjutab teisi.
3. Kultuuriline mitmekesisus ja demokraatia: inimesed peaksid mõistma kultuurilist mitmekesisust ja aktsepteerides erinevusi. Demokraatia tähtsustamine tähendab, et igaüks saab kaasa rääkida ühiskonna otsustes ning austada teiste arvamusi ja õigusi.

4. Väärtuste hindamine: inimesed peaksid hindama väärtusi nagu vabadus, inimväärikus, võrdõiguslikkus, ausus, hoolivus, sallivus, vastutustunne, õiglus ja isamaalisus. Samuti peaksime austama nii ennast kui ka teisi inimesi ning keskkonda, milles elame.

Sotsiaalainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada järgmisi pädevusi:

- 1) **Kultuuri- ja väärtuspädevuse** ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks ajalugu ja ühiskonnaõpetus aitavad mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning neist juhendada. Sotsiaalsed süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse ja mõttemallidesse. Inimeseõpetus ja usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega koosõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.
- 2) **Enesemääratluspädevus** on “võime kirjeldada ja mõtestada iseenda omadusi ning suhteid ümbritseva keskkonnaga”. See pädevus kuulub Eesti riiklikes õppekavades üldpädevuste hulka ning on keskne, kuna hinnang teistele pädevustele on enesemääratluspädevuse kaudu. Enesemääratluspädevus hõlmab järgmisi oskusi:
 - Iseenda mõistmine ja hindamine: see hõlmab võimet analüüsida oma nõrku ja tugevaid külgi ning mõista, kuidas need mõjutavad meie suhteid ja käitumist.
 - Positiivne suhtumine endasse ja teistesse: see tähendab enesehinnangu arendamist ning teiste inimeste mõistmist ja aktsepteerimist.
 - Tervislikud eluviisid: enesemääratluspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi tervisliku eluviisi säilitamiseks.
 - Probleemide lahendamine seoses vaimse, füüsilise, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega: see hõlmab oskust tõhusalt ja turvaliselt lahendada probleeme, mis puudutavad meie tervist ja suhteid. Enesemääratluspädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus. Samuti aitavad teised valdkonna õppeained kaasa rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamisele.
- 3) **Õpipädevus** on oluline oskus, mis aitab õppijatel edukalt õppida ja arendada end erinevates sotsiaalvaldkonna õppeainetes. See hõlmab mitmeid oskusi:
 - **Õpikeskkonna korraldamine:** Õppijad õpivad looma sobivaid õpikeskkondi, kus nad saavad tõhusalt õppida. See hõlmab nii füüsilisi kui ka virtuaalseid õpikeskkondi ning vajalike vahendite (raamatud, arvutid, internet jne) hankimist.
 - **Teabe hankimine:** Õppijad õpivad leidma vajalikku teavet erinevatest allikatest, näiteks raamatutest, artiklitest, veebilehtedelt, andmebaasidest jne.
 - **Õppimise plaanimine:** Õppijad peaksid oskama planeerida oma õppimist. See hõlmab ajakava koostamist, õppimise eesmärkide seadmist ja õppimiseks vajalike ressursside planeerimist.
 - **Õpitu rakendamine erinevates kontekstides ja probleemide lahendamine:** Õppijad peaksid suutma rakendada õpitud erinevates olukordades ja lahendada probleeme. See võib hõlmata näiteks praktiliste ülesannete lahendamist või teadmiste rakendamist reaalses olukordades.
 - **Eneseanalüüsi oskus:** Õppijad peaksid suutma hinnata oma õpiprotsessi ja teha eneseanalüüsi. See aitab neil mõista, millised meetodid ja strateegiad on kõige tõhusamad ning kuidas oma õppimist edasi arendada.

- **Edasiõppimise kavandamine:** Õppijad peaksid oskama planeerida oma edasiõppimist. See võib hõlmata erinevate kursuste valimist, karjäärieesmärkide seadmist ja enesetäiendamist.
- 4) **Suhtluspädevus** on oluline oskus, mis aitab meil end selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades. See hõlmab oskust lugeda ja mõista erinevaid tekste, sealhulgas nii teabetekste kui ka ilukirjandust. Lisaks oskame kirjutada erinevaid tekste, kasutades sobivaid keelevahendeid ja stiili ning väärtustades õigekeelsust. Väljendusriikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.
- 5) **Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus** on oluline oskus, mis hõlmab mitmeid valdkondi.
- **Erinevate ülesannete lahendamine:** Õpilased arendavad oskusi erinevate matemaatiliste ülesannete lahendamisel. See hõlmab nii arvutamist kui ka probleemide analüüsimist ja lahendamist.
 - **Sotsiaalteaduste ja loodusteaduste eristamine:** Õpilased õpivad eristama sotsiaalteadusi (nt ajalugu, majandus, psühholoogia) loodusteadustest (nt füüsika, bioloogia, keemia). Samuti mõistavad nad, milliseid uurimismeetodeid igas valdkonnas kasutatakse.
 - **Tõendus põhiste otsuste tegemine:** Õpilased õpivad otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ning tegema selle põhjal otsuseid. See hõlmab teaduslike uuringute, statistika ja andmeanalüüsi kasutamist ning loogilist mõtlemist.
- 6) **Ettevõtlikkuspädevus** on oluline oskus, mida arendatakse mitmete õppeainete, sealhulgas ühiskonnaõpetuse kaudu. See pädevus aitab näha probleeme kui võimalusi, seada eesmärged ja viia ideid ellu. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, mis on vajalikud eesmärkide saavutamiseks koostöös teistega. Samuti arendatakse oskust viia tegevused edukalt lõpule, reageerida paindlikult muutustele, võtta arukaid riske ja tulla toime ebakindlusega. Ideede teostamiseks valime sobivad ja loovad meetodid, analüüsime olukorda, hindame oma suutlikkust ja ressursse ning prognoosime tegevuse tagajärgi.

Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

I kooliaste

Inimeseõpetus -2 nädalatundi (1. klassis- ei ole tunde, 2. klassis -1 tund nädalas, 3. klassis- 1 tund nädalas) õppekeel: eesti keel

II kooliaste

Ajalugu - 3 nädalatundi (sh 5. klassis 1 tund nädalas)

Inimeseõpetus - 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus - 1 nädalatund

III kooliaste

Ajalugu - 6 nädalatundi

Inimeseõpetus - 2 nädalatundi

Ühiskonnaõpetus - 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainete õppekava eesmärk on uurida inimese ja ühiskonna toimimist nii minevikus kui ka tänapäeval. Selle käigus kujundatakse õpilastes oskusi mõista ühiskonna arengu põhjus-tagajärgseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel püütakse kujundada õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaalainete pädevus on oluline oskus, mis aitab inimestel toime tulla iseendaga, lähikonnas ja ühiskonnas. Kodanikuks olemine tähendab vastutustundliku kodanikuna tegutsemist ja osalemist ühiskonnaelus. Sotsiaalse pädevuse mõõde ei piirdu ainult ruumilise haardega, vaid hõlmab ka ajalist ja ajaloolist perspektiivi. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonidest ning Euroopa ja maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest, järgides riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtteid.

Ajalooõpetus on oluline, sest see võimaldab õpilastel omandada teadmisi minevikust ning kultuuripärandist, mis omakorda aitab neil mõista tänapäeva ja tulevikku. Siin on mõned olulised punktid ajalooõpetuse kohta:

- **Kultuuriruumis orienteerumine:** Ajalooõppes saavad õpilased teadmisi nii oma kodukoha kui ka maailma minevikust. See aitab neil mõista, kuidas erinevad kultuurid on ajalooliselt arenenud ja omavahel seotud.
- **Sündmuste analüüs ja tõlgendamine:** Õpilasi suunatakse analüüsima minevikus toimunud sündmusi ja protsesse. Nad õpivad hindama erinevate sündmuste mõju ning tõlgendama neid erinevate vaatenurkade kaudu.
- **Seoste loomine:** Ajalooõpetus aitab õpilastel luua seoseid mineviku ja tänapäeva vahel. Näiteks võib minevikus toimunud sündmus mõjutada praegust ühiskonda või poliitikat.
- **Erinevad tõlgendused:** Ajaloosündmuste tõlgendamine võib olla mitmetahuline. Õpilased õpivad mõistma, et erinevad inimesed võivad samu sündmusi erinevalt tõlgendada, sõltuvalt nende taustast ja vaadetest.
- **Mõistmine ja areng:** Ajalooõpetus aitab õpilastel mõista minevikunähtuste mõju praegusele ühiskonnale ja tulevikule. See kujundab oskust näha, kuidas minevik mõjutab meie elu ja arengut.

Inimeseõpetus on oluline osa kooliõppes, mis lõimib õppesisu kõigis kooliastmetes. Selle eesmärk on toetada õpilase sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, aidates neil mõista ennast, kujundada vastutustundlikult suhteid, olla terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Lisaks kujundab inimeseõpetus teadmisi ja hoiakuid sotsiaalsest võrdsusest, võrdväarsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest. See aitab õpilastel paremini toime tulla nii eakaaslaste, pere, kogukonna kui ka ühiskonnaga.

Ühiskonnaõpetus on oluline õppeaine, mis aitab õpilastel mõista ühiskonna toimimist ning kujundada vajalikke oskusi ja hoiakuid. Siin on mõned olulised punktid, mida õpilased õpivad:

- **Kodanikuks kujunemine:** Õppeaine eesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks. Õpilased õpivad analüüsima oma käitumist, väljendama tundeid sobival viisil ning austama inimeste erinevusi.
- **Ühiskondlikud väärtused ja normid:** Õpilased omandavad teadmisi ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest. See aitab neil paremini kohaneda ja suhelda nii perekonnas, eakaaslaste hulgas kui ka laiemas kogukonnas.

- Majanduslik kirjaoskus: Õppeaine raames õpitakse majandusest, tööturust ja maksundusest. Õpilased saavad teadmisi rahatargast otsustamisest ja vastutustundlikust käitumisest.
- Maailmavaatelise mitmekesisuse arvestamine: Sotsiaalainete kaudu kujundatakse õpilastes valmisolekut dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. See aitab mõista ja austada erinevaid vaatenurki.
- Ebavõrdsuse märkamine ja võrdõiguslikkuse edendamine: Õpilased õpivad märkama ühiskonnas esinevat ebavõrdsust ning aitama kaasa võrdõiguslikkusele, sealhulgas soolise võrdõiguslikkusele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks ennast teostavaks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest, näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat ning tal on oskusi ja valmidust ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Õpilastele kujuneb võime näha ühiskonna arengus põhjuslikke seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Samuti omandavad nad oskused, mis võimaldavad neil toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Läbivad teemad

Läbivad teemad on olulised õppevaldkonnad, mis aitavad õpilastel arendada üldpädevusi ja valdkonnapädevusi. Need teemad on koolikeskkonna kujundamisel olulised, kuna lõimivad erinevaid õppeaineid ja valdkondi. Läbivate teemade kaudu saavad õpilased sügavamalt aru ühiskonnas tähtsustatud valdkondadest ning loovad ettekujutuse ühiskonna terviklikust arengust. Samuti toetavad need õpilaste võimet rakendada oma teadmisi erinevates olukordades.

Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivad teemad on järgmised:

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Sotsiaalainete tundides:

- uuritakse erinevaid karjäärivõimalusi ja tööturusuundumusi;
- õpetatakse CV koostamist ja tööintervjuu läbiviimist;
- käsitletakse hariduse ja töö arengut erinevates ajalooperioodides ning nende mõju ühiskonnale ja indiviididele;
- õpitakse eneseanalüüsi ja eesmärkide seadmist ning käsitletakse elukestva õppe olulisust ja enesetäiendamise viise.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Sotsiaalainete tundides:

- arutletakse keskkonnapoliitikate ja -algatuste üle, uuritakse ühiskondlikke kampaaniaid ja aktivismi rolli keskkonnakaitses;
- käsitletakse tööstusrevolutsiooni ja selle mõju keskkonnale, uuritakse ökoloogilise liikumise ajalugu ja saavutusi;
- õpitakse igapäevaseid keskkonnasõbralikke tavasid ning käsitletakse tarbimisharjumuste ja jäätmekäitluse mõju keskkonnale.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Sotsiaalainete tundides:

- õpitakse demokraatia ja kodanikuühiskonna toimimist ning käsitletakse kodanikualgatuste ja mittetulundusühingute rolli;
- uuritakse kodanikuõiguste liikumisi ja sotsiaalseid revolutsioone ning käsitletakse ettevõtluse ja innovatsiooni ajalugu;
- arendatakse projektijuhtimise oskusi ja ettevõtlikkust ning käsitletakse kogukonnaprojektide ja vabatahtliku tegevuse algatamist.

Kultuuriline identiteet

Sotsiaalainete tundides:

- käsitletakse rahvuslikku identiteeti ja kultuuripärandit ning uuritakse kultuuridevahelist suhtlemist ja sallivust;
- õpitakse eri kultuuride ja tsivilisatsioonide arengut ning uuritakse kultuurilise identiteedi kujunemist ajaloosündmuste kaudu;
- arendatakse kultuurilist teadlikkust ja tolerantsust ning käsitletakse erinevate kultuuripraktikate ja -traditsioonide tähendust.

Teabekeskond ja meediakasutus

Sotsiaalainete tundides:

- õpitakse meediakirjaoskust ja kriitilist mõtlemist ning analüüsitakse meedia mõju ühiskonnale ja individuaalsetele hoiakutele;
- käsitletakse meedia ja propaganda rolli ajaloolistes sündmustes ning uuritakse ajaloollikate tõepärasust ja nende analüüsi;
- õpitakse turvalist ja vastutustundlikku käitumist internetis ning käsitletakse isikliku teabe kaitset ja digitaalseid jalajälgi.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Sotsiaalainete tundides:

- uuritakse tehnoloogia mõju ühiskonnale ja majandusele ning käsitletakse e-riigi ja digitehnoloogia arengut;
- käsitletakse tehnoloogilisi läbimurdeid ja nende mõju ajaloosündmustele ning uuritakse innovatsiooni ajalugu ja selle tähtsust;
- õpitakse tehnoloogia igapäevast kasutamist ja digitaalseid oskusi ning käsitletakse tehnoloogilise arengu eetilisi küsimusi.

Tervis ja ohutus

Sotsiaalainete tundides:

- käsitletakse tervise- ja sotsiaalpoliitikat ning uuritakse tervisealaseid teenuseid ja õigusi;
- uuritakse tervishoiu ja meditsiini arengut ajaloos ning käsitletakse epideemiate ja tervisekriiside mõju ühiskondadele;
- õpitakse tervislikke eluviise ja vaimse tervise hoidmist ning käsitletakse turvalisuse ja ohutuse põhimõtteid.

Väärtused ja kõlblus

Sotsiaalainete tundides:

- õpitakse eetikat ja moraali ning käsitletakse väärtuste ja normide rolli ühiskonnas;

- uuritakse eetilisi dilemmasid ja moraalsete otsuste mõju ajaloosündmustes ning käsitletakse väärtuste arengut ajaloos;
- arendatakse isiklikke väärtusi ja moraalseid põhimõtteid ning käsitletakse eetilisi küsimusi ja nende lahendamist igapäevaelus.

INIMESEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Nädalatundide jagunemine kooliastmete sees:

Kooliaste	1.kl	2.kl	3.kl	4.kl	5.kl	6.kl	7.kl
I		1	1				
II				-	1	1	
III							2

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut. See aitab õpilastel mõista iseennast, kujundada vastutustundlikke suhteid, omandada teadmisi tervislikust eluviisist ning väärtustada ausust, hoolivust ja õiglust.

Õppeaine keskendub inimesele ja tema sotsiaalsele keskkonnale tervikuna, rõhutades väärtuskasvatust ning positiivse mõtlemise arendamist. See loob toetava õhkkonna, mis soodustab õpilaste arengut ja toimetulekut. Soodne sotsiaalne õppekeskkond põhineb õpilaste individuaalsuse ja seisukohtade austamisel, julgustades neid oma arvamusi avaldama ja aktiivselt osalema.

Õppetegevused on kujundatud õpilaste arengutasemele vastavalt, muutes need lihtsast keerulisemaks ning säilitades õpitava mõistetavuse ja praktilise rakendatavuse igapäevaelus. Inimeseõpetus on kontsentiline õppeaine, mis käsitleb võtmeteemasid igal kooliastmel, arvestades õpilaste arengut. Teemasid saab käsitleda nii eraldi kui ka integreeritult, eesmärgiga tagada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjalik omandamine. Õppetöö keskendub igapäevaeluga seotud kontekstidele, kasutades aktiivõppe meetodeid.

Õppeteemad kooliastmete kaupa

- I kooliaste: Õppeteemad lähtuvad õpilase minast ja igapäevaelu küsimustest, nagu suhted pere ja sõpradega, tervis ja käitumisnormid.
- II kooliaste: Keskendutakse eakaaslaste mõjule ja sotsiaalsetele oskustele, sealhulgas riskikäitumise ennetamisele.
- III kooliaste: Käsitletakse mina-käsitluse ja suhete psühholoogilist aspekti. Pakutakse seksuaalkasvatust ning sügavat arusaamist tervisest, suhetest ja riskikäitumisest, et valmistada noori ette iseseisvaks toimetulekuks.

I kooliastme lõpuks omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud

3. klassi lõpetaja:

- **Eesti ja kodukoha tundmine:**
 - Näitab kaardil Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta.
 - Tunneb ära Eesti ja oma kodukoha sümbolid, olulised isikud ja paigad.

- **Enesetunnetus ja suhtumine:**
 - Hindab enda ja kaaslaste huvisid ning omab positiivset suhtumist iseendasse.
- **Õppimise tähtsustamine:**
 - Mõistab õppimise olulisust igapäevaelus toimetulekul ja tuleviku kujundamisel.
- **Õigused ja kohustused:**
 - On teadlik inimeste õiguste kaasnevatest kohustustest.
- **Käitumisnormid ja seaduskuulekus:**
 - Mõistab ühiskonnas kehtivate käitumisnormide ja seaduste järgimise tähtsust.
 - Tunneb liiklusreegleid.
- **Info otsimine ja hindamine:**
 - Teab erinevaid teabeallikaid, oskab infot leida ja hinnata infoallikate usaldusväärsust.
- **Erinevuste mõistmine:**
 - Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
 - Suhtub avatult Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
- **Sotsiaalsed oskused:**
 - Mõistab sõpruse ja koostöö olulisust ning vajadust üksteise eest hoolitseda ja aidata.
 - Tunneb ära vägivalla, teab, et see ei ole lubatud, ning oskab vajadusel abi leida.
- **Rahvakombed ja kultuuripärand:**
 - On teadlik eesti rahvakommetest ja mõistab enda rolli nende hoidjana.
- **Tervis ja ohutus:**
 - Oskab hoida oma tervist ja tunneb tervist ohustavaid tegureid.
 - Tunneb ära tervist ohustavaid olukordi ning oskab neist hoiduda või neid vältida.
 - Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ning abi kutsuda.
- **Elustiil ja vaba aeg:**
 - Planeerib oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
- **Majanduslik kirjaoskus:**
 - Tunneb raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi ning käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
- **Keskkonnateadlikkus:**
 - Mõistab keskkonna säilitamise tähtsust ja enda rolli selle edendamises.

2. klassi õpitulemused

I kooliastmes käsitletakse järgmisi teemasid: *mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad.*

2. klassi lõpetaja:

1. **Eesti sümboolika ja kodukoha tundmine:**
 - Teab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümboolikat.
 - Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva.
 - Teab, kes on Eesti Vabariigi president.

2. **Enesetunnetus ja suhtumine:**
 - Oskab kirjeldada enda huvisid ja tegevusi.
 - Teab ja oskab põhjendada, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda.
3. **Õppimise väärtustamine:**
 - Saab tuua näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada.
4. **Käitumisnormid ja liiklusohutus:**
 - Näitab õpitu olukorras üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimist.
 - On kursis liiklusmärkide ja -tähistega, mis tagavad turvalisuse liikluses.
 - Näitab ja selgitab turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist.
 - Täheldab ohtlikke liiklusesituatsioone kooliteel ja kodu lähedal ning pakub lahendusi, et tagada turvalisus.
5. **Sotsiaalsed oskused:**
 - Oskab selgitada sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajalikkust.
6. **Rahvakombed ja traditsioonid:**
 - Oskab võrrelda rahvakombeid minevikus ja tänapäeval (nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt).
 - Kirjeldab, kuidas saab olla eeskujulik kommete ja traditsioonide järgija.
 - Toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest.
7. **Tervis ja ohutus:**
 - Toob välja mõningaid sümptomeid või haigusnähte.
 - Esitab näiteid terviseohtudest ja teab, kuidas säilitada tervist.
 - Teab hädaabinumbrit ja selle kasutamise vajadust.

2. klassi õppesisu

Teemad: *mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti.*

Mina

- Minu erinevused ja sarnasused teiste inimestega.
- Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.
- Mina ja endasse suhtumine.
- Viisakas käitumine.

Mina ja teised

- Minu ja teiste vajadused.
- Sõbrad ja sõpruse hoidmine.
- Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.
- Vabandust palumine ja vabandamine.
- Hea ja halb käitumine.
- Käitumisreeglid ning käitumise mõju ja tagajärjed.
- Liiklusreeglid ja liikluskäitumine.
- Mäng ja töö – nende olulisus ja erinevused.
- Õppimise tähendus.
- Meeskonnatöö ja tööjaotus.

Mina ja tervis

- Tervis – mis see on ja kuidas seda hoida.
- Terve ja haige inimese erinevused.
- Tervise eest hoolitsemine igapäevaelus.
- Tervislik eluviis – toitumine, liikumine, puhkus.
- Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.
- Ravimite mõistlik kasutamine ja sellega seotud ohud.

Mina ja minu pere

- Kodu ja selle tähtsus.
- Perekond ja erinevate peremudelite tundmine.
- Vanavanemad ja teised sugulased.
- Pereliikmete tegevused ja rollid.
- Kodused tööd ja nende jaotamine pereliikmete vahel.
- Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne perekonnas.
- Kodu traditsioonid ja tähtpäevade tähistamine.
- Koduümbrus – lähiümbruse tundmine ja hooldamine.
- Naabrid ja naabruskond.
- Ohud kodus ja koduümbruses ning nende ennetamine.

Mina ja Eesti

- Eesti – minu kodumaa.
- Kodukoht: küla, vald, linn, maakond – nende mõistmine ja tähendus.
- Eesti Vabariigi riiklikud ja rahvuslikud sümbolid.
- Kodukoha sümbolid ja nende tundmine.
- Rahvakalendri tähtpäevad – nende tähistamine ja tähendus.
- Sallivus – teiste inimeste keeleliste ja kultuuriliste erinevuste mõistmine ja austamine.

Füüsiline õpikeskkond

Õppimist soodustavat õppekeskkonda kujundatakse viisil, mis edendab kultuurilist tundlikkust, austust kaasinimeste vastu, kaasatust, vastastikust hoolivust ja toetust, tagades samal ajal turvalise keskkonna, kus ei ole kohta kiusamisele ega vägivallale. See keskkond põhineb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning toetab õpilaste pingutuste ja saavutuste märkamist ning tunnustamist. Erinevaid seisukohti aktsepteeritakse, neid arutatakse ja hinnatakse, võttes aluseks mitmekesised allikad, tõendus põhised faktid ning demokraatliku ühiskonna põhiväärtused.

Koolis toimub peamiselt klassipõhine õpe, kus on võimalus:

1. Korraldada klassiruumi mööbli ümberpaigutamist rühmatöödeks ja ümarlauavestlusteks ning kasutada toetavaid demonstratsiooni vahendeid.
2. Kasutada internetiühendust ja audiovisuaalseid materjale õppetöös.

Kool pakub ka võimalusi:

1. Siduda õpe igapäevaeluga läbi väljaspool klassiruumi toimuvate õppekäikude (muuseumid, arhiivid, näitused, raamatukogud jne), mida korraldatakse vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.
2. Kasutada klassiruumis õppetöö eesmärkidele toetuvaid õppematerjale ja -vahendeid.

Praktilised tööd

Peamisteks praktilisteks töödeks on rühmatööd ja iseseisvad loovtööd käsitletavatel teemadel (mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad).

Pidulikud aktused, õpetajate päev, kooli sünnipäev, teatri külastused, jõuluaja üritused (laat, kontserdid, etendused), politseiloengud, rahvakalendri tähtpäevade tähistamine (nt kadri- või mardipäev), õpilaste kontserdid, spordipäevad jne – kõik need üritused aitavad inimeseõpetuse aine sisu kinnistada ja teadmisi kasutada reaalses elus.

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Hindamise eesmärk on toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi ideede ja loovate lahenduste leidmisel ning suunata neid sihikindlalt õppima. Hindamine annab tagasisidet õpilaste individuaalse arengu kohta ning on lähtekohaks järgneva õppe kavandamisel.

Inimeseõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse Narva Vanalinna Põhikooli hindamisjuhendist.

Kujundav hindamine

2. klassis kasutatakse kujundavat hindamist. Kujundava hindamise põhimõte on õpilase arengu võrdlemine ja analüüsimine tema varasemate saavutustega. See on kooli poolt õpilasele tegevuste ja sündmuste põhjal antav tagasiside, mis on suunatud positiivsete õpitulemuste, käitumistavade, hoiakute ja väärtushinnangute kujundamisele. Kujundava hindamise puhul kasutatakse arenguvestlust, kommentaare õpilastöödel, õpimappi (kusjuures õpimapp võib olla aine- või valdkonnapõhine), tagasisidet õpetaja-õpilane, õpilane-õpilane, enesehinnangut jms.

3.klass

Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) oskab leida kaardilt Eesti ja kodukoha;
- 2) teab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümboolikat;
- 3) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva;
- 4) teab, kes on Eesti Vabariigi president;
- 5) teab ja oskab tutvustada oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;
- 6) oskab kirjeldada enda huvisid ja tegevusi;
- 7) saab tuua näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;
- 8) oskab sõnastada enda õppimise eesmärgid ja seostada neid enda huvidega;
- 9) oskab seostada igapäevavalikuid eesmärkidega;
- 10) oskab nimetada inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi;
- 11) teab, et igal pereliikmel on oma ülesanded kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;
- 12) teab oma õigusi ja kohustusi peres, koolis ja ühiskonnas;
- 13) oskab tuua näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida;
- 14) oskab põhjendada käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;
- 15) näitab ja selgitab korralikult turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;
- 16) täheldab ohtlikke liiklussituatsioone kooliteel ja kodu lähedal ning pakub lahendusi, et tagada turvalisust;

- 17) oskab nimetada erinevaid teabeallikaid;
- 18) oskab otsida ja leida infot erinevatest allikatest;
- 19) oskab võrrelda erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest;
- 20) selgitab ja analüüsib meediamõjusid, sealhulgas sotsiaalmeedia kasutamise seotud võimalusi ja riske;
- 21) näitab ja tutvustab digitaalsete vahendite abil kokkulepitud reeglite järgimist teabe otsimisel;
- 22) teab, et inimesed on erinevad ning oskab välja tuua inimeste bioloogilisi ja sotsiaalseid sarnasusi ja erinevusi;
- 23) on teadlik, et vägivaldal on eri vormid;
- 24) oskab nimetada ja kirjeldada, milliseid tagajärgi võib kaasa tuua agressiivne käitumine;
- 25) teab võimalusi abi saamiseks olukordades, kus esineb inimväärikut alandavat käitumist, sealhulgas kiusamist ja vägivalda;
- 26) näitab õpikeskkonnas, kuidas saada abi ja pakkuda abi vägivaldaluukordades;
- 27) kirjeldab, kuidas õpilane saab ise olla eeskujulik kommete ja traditsioonide järgija;
- 28) toob välja mõningaid sümptomeid või haigusnähte;
- 29) oskab tuua näiteid tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitada tervist hoidva käitumise vajalikkust;
- 30) esitab näiteid terviseohtudest ja omab teadmisi sellest, kuidas säilitada tervist;
- 31) oskab planeerida oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;
- 32) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste;
- 33) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi;
- 34) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;
- 35) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.

Õppesisu

Teemad: *mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad.*

Mina: Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.

Mina ja teised: Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Ausus ja õiglus. Leppimine. Isiklike murede jagamine ning tunnete avamine. Empaatiaoskus ja võime end teise inimese olukorda asetada. Keeldumine kahjulikust tegevusest. Liiklusreeglid. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Käitumise mõju ja tagajärjed. Õppimine. Kohusetunne ja vastutus.

Mina ja tervis: Tervis. Tervise eest hoolitsemine. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.

Mina ja minu pere: Koduarmastus. Perekond. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid. Koduümbus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

Mina ja Eesti: Eesti – minu kodumaa. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Rahvakalendri tähtpäevad. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.

Mina: aeg ja asjad: Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

Mina: teave ja asjad: Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Oma kulutuste planeerimine.

Füüsiline õpikeskkond

Õppimist soodustavat õpikeskkonda kujundatakse viisil, mis edendab kultuurilist tundlikkust, austust kaasinimeste vastu, kaasatust, vastastikust hoolivust ja toetust, tagades samal ajal turvalise keskkonna, kus ei ole kohta kiusamisele ega vägivallale. See keskkond põhineb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning toetab õpilaste pingutuste ja saavutuste märkamist ning tunnustamist. Erinevaid seisukohti aktsepteeritakse, neid arutatakse ja hinnatakse, võttes aluseks mitmekesised allikad, tõenduspõhised faktid ning demokraatliku ühiskonna põhiväärtused.

Koolis toimub peamiselt klassipõhine õpe, kus on võimalus:

- korraldada klassiruumi mööbli ümberpaigutamist rühmatöödeks ja ümarlauavestlusteks ning kasutada toetavaid demonratsioonivahendeid;
- kasutada internetiühendust ja audiovisuaalseid materjale õppetöös.

Kool pakub ka võimalusi:

- siduda õpe igapäevaeluga läbi väljaspool klassiruumi toimuvate õppekäikude (muuseumid, arhiivid, näitused, raamatukogud jne), mida korraldatakse vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
- kasutada klassiruumis õppetöö eesmärkidele toetuvaid õppematerjale ja -vahendeid.

Praktilised tööd

Peamiseks praktilisteks töödeks on rühmatööd ja iseseisvad loovtööd käsitletavatel teemadel (*mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad*).

Pidulikud aktused, õpetajate päev, kooli sünnipäev, teatrikülastused, jõuluaja üritused (laat, kontserdid, etendused), politseiloengud, rahvakalendri tähtpäevade tähistamine (nt kadri- või mardipäev), õpilaste kontserdid, spordipäevad jne – kõik need üritused aitavad inimeseõpetuse aine sisu kinnistada ja teadmisi kasutada reaalses elus.

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Hindamise eesmärk on toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi ideede ja loovate lahenduste leidmisel ning suunata neid sihikindlalt õppima. Hindamine annab tagasisidet õpilaste individuaalse arengu kohta ning on lähtekohaks järgneva õppe kavandamisel.

Inimeseõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse Narva Vanalinna Põhikooli hindamisjuhendist.

Kujundav hindamine

3. klassis kasutatakse kujundavat hindamist. Kujundava hindamise põhimõte on õpilase arengu võrdlemine ja analüüsimine tema varasemate saavutustega. See on kooli poolt õpilasele tegevuste ja sündmuste põhjal antav tagasiside, mis on suunatud positiivsete õpitulemuste, käitumistavade, hoiakute ja väärtushinnangute kujundamisele. Kujundava hindamise puhul kasutatakse arenguvestlust, kommentaare õpilastöödel, õpimappi (kusjuures õpimapp võib olla aine- või valdkonnapõhine), tagasisidet õpetaja-õpilane, õpilane-õpilane, enesehinnangut jms.

II kooliastme lõpuks omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud

6. klassi lõpetaja:

1. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.
2. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
3. Teab, mis on riskikäitumine, tunneb riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ning riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.
4. Kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas.
5. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev ning aktsepteerib oma kehalisi muutusi, tunnistades keha eest hoolitsemise olulisust.
6. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevat riski, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.
7. Mõistab meediast tulenevat ohtu oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
8. Mõistab autoriõiguste järgimise tähtsust.
9. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.
10. Teab, et ühiskond mõjutab inimest kui tervikut, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.
11. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, ning on teadlik inimeste individuaalsetest erinevustest ning suhtub nendesse sallivalt.
12. On loov ja ettevõtlik.
13. Oskab teha iseseisvaid otsuseid ning seostab neid tagajärgedega, olles teadlik, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
14. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.
15. Teab, millistest komponentidest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja riske ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.
16. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.
17. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostöö olulisust.
18. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
19. Väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat.
20. Väljendab end keeleliselt korrektselt nii suuliselt kui ka kirjalikult.

II kooliastmes käsitletakse tervise ja suhtlemise teemasid, sealhulgas murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, haigused ja esmaabi, konfliktid ja probleemilahendus, positiivne mõtlemine.

Õpilane:

- 1) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;

- 2) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 3) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust;
- 4) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 5) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 6) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 7) nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 8) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi;
- 9) toob näiteid erinevast arengutempost murdeas;
- 10) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust;
- 11) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikkust tegutsemisest;
- 12) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga;
- 13) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 14) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist;
- 15) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia;
- 16) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel;
- 17) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest;
- 18) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist;
- 19) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb;
- 20) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid;
- 21) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 22) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme;
- 23) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 24) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 25) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele;
- 26) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- 27) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused;
- 28) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;
- 29) selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele;
- 30) mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sh sotsiaalmeedias;
- 31) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;
- 32) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust;
- 33) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 34) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära;
- 35) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus;
- 36) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 37) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 38) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;
- 39) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 40) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest;
- 41) selgitab, miks on normid, sh liiklusseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid;
- 42) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi;
- 43) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;

- 44) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

5. klass

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

Tervis

- Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt.
- Teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust.
- Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.
- Kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.

Tervislik eluviis

- Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus.
- Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid.
- Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid.
- Oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest.
- Toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist.
- Toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist.

Murdeiga ja kehalised muutused

- Nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi.
- Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.
- Toob näiteid erinevast arengutempot murdeas.
- Toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi.
- Selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust.

Turvalisus ja riskikäitumine

- Toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis, ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme.
- Toob näiteid meediaga seotud ohtudest.
- Selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele.
- Mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sh sotsiaalmeedias.
- Teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine.
- Otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust.
- Selgitab, miks on normid, sh liiklusseadus, kohustuslik kõigile ning järgib neid.
- Demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste tõhusat kasutamist.
- Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.
- Kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele.

Haigused ja esmaabi

- Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi.
- Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.

- Kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral.
- Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi.
- Nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.

Keskkond ja tervis

- Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast.
- Toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust.
- Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

Õppesisu

Tervise olemus: Füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.

Tervislik eluviis: Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

Murdeiga ja kehalised muutused: Murdeiga inimese elukaas. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine.

Turvalisus ja riskikäitumine: Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikutele; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Legaalsed ja illegaalsed uimastid. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele.

Haigused ja esmaabi: Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumite korral.

Keskkond ja tervis: Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sealhulgas aktiivõpet: rollimängud, arutelud, diskussioonid, väitlused ja ajurünnakud; ühistegevused ja vabatahtlik töö; projektõpe (nt heategevusprojektid); referaatide, uurimistöde, arvamislugude ja õpimappide koostamine (sh viitamisreeglite õppimine ja töö esitlemine); temaatilised mängud, näiteks tarbijakaitse teemal; infootsing teabeallikatest ning andmete töötlemine ja esitamine IKT-võimalusi kasutades; statistika ning allikate (sh juriidiliste tekstide ja kaartide) analüüs; töölehtede täitmine; reklaamide, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; samuti õppekäigud.

Praktilised tööd

Õpilane:

- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ning kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;
- demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi.

Tervis

- **Mänguline ülesanne:** "Nurgad". Klassi nurkadesse pannakse sildid „vaimne“, „füüsiline“ ja „sotsiaalne“ tervis. Õpetaja nimetab märksõnu ning õpilased liiguvad vastava sildi juurde, mida antud märksõna kirjeldab.
- **Diagrammi koostamine:** Tervist mõjutavate tegurite (nt eluviis, arstiabi, keskkond, pärilikkus) omavaheliste suhete kohta. Märksõnade kirjutamine diagrammile.
- **Praktiline ülesanne paaris:** Oma pikkuse, kaalu ja pulsi määramine.

Tervislik eluviis

- **Joonemäng:** "Jah-ei". Õpilased rivistuvad üksteise taha. Õpetaja nimetab tegevusi. Kui õpilane seda tegevust teeb, astub ühele poole, kui ei tee, siis teisele. Iga tegevuse puhul järgneb arutelu, kas ja kuidas see tegevus toetab või ei toeta tervist.
- **Loovülesanne (rühmatöö):** Turvaline elukeskkond, sh õpikeskkond. Koostada visuaalne ülevaade turvalisest ümbrusest kodus ja koolis, sh õppimisega seonduvalt.
- **Individuaalülesanne:** Enda liikumise analüüs, nt liikumisblogi või paberil tabel.
- **Rühmatöö:** Liikuma kutsuva reklaami koostamine.
- **Individuaalülesanne:** Tervist toetava päeva- või nädalamenüü koostamine ning oma toiduvaliku analüüs.
- **Praktiline ülesanne:** Toidupakendi infolehe uurimine. Info põhjal toiduaine või toidu äraarvamine.
- **Loovülesanne:** "Toidupüramiid".

Murdeiga ja kehalised muutused

- **Individuaalülesanne:** Suguelundite nimetuste kandmine joonistele. Suguelundite ja nende funktsioonidega seotud mõistete ühendamine.
- **Pooluste mäng:** "Kelle muutused?" Õpetaja märgib mõttelisel joonel „poiss“, „tüdruk“ ja „mõlemad“. Õpetaja nimetab murdeea muutusi, õpilased liiguvad sobiva märksõna juurde.
- **Hügieeni eest hoolitsemine:** Voldiku koostamine. Voldiku koostamiseks annab õpetaja ette maatriksi, mille alusel hiljem hinnatakse.

Turvalisus ja riskikäitumine

- **Kodukorraga tutvumine:** Millised punktid aitavad tagada turvalisust (füüsiline, vaimne, sotsiaalne)?
- **Loovtöö:** Plakat "Turvaline käitumine kodus, tänaval, koolis".
- **Individuaalülesanne:** Korras jalgratas. Jalgratta joonisele kohustuslike ja soovituslike turvaelementide lisamine.
- **Rühmatöö:** Meedia ja sotsiaalmeedia turvalise kasutuse reeglite koostamine (nt mida jagada/mida mitte, milliseid linke avada/mitte avada).
- **Reklaami koostamine:** "Elu uimastiteta on lahe".

Haigused ja esmaabi

- **Praktilised ülesanded:** Esmaabi andmise harjutamine (nt elustamise harjutamine nuku peal).
- **Rollimäng:** Abi kutsumine ja abi andmine õnnetuse korral.
- **Individuaalülesanne:** Esmaabi juhise koostamine.

Keskkond ja tervis

- **Klassiprojekt (kursuse kokkuvõtteks):** Loovülesandena ühise töö koostamine, milles tuuakse positiivses võtmes välja õppeaasta jooksul õpitu, rõhuasetusega tervise väärtustamisele.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppest klassiruumis, kus mööbli saab hõlpsasti ümber paigutada rühmatöödeks ja ümarlauavestlusteks. Klassis on olemas toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool korraldada õppetegevusi ka väljaspool klassiruumi.

Hindamine

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutamise ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel. Õpilastele pakutakse võimalusi enesehindamiseks. Lisaks aineteadmistele ja -oskustele antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ja hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamiseks kasutatakse näiteks rollimänge, juhtumianalüüsi ja rühmatöid.

Kirjalikke töid ja ülesandeid (nt tunnikontrollid, kontrolltööd, kirjalikud kodutööd, mõistete kontrollid, töölehed) hinnatakse punktiskaala alusel:

- 90%–100% – hinne 5
- 75%–89% – hinne 4
- 50%–74% – hinne 3
- 20%–49% – hinne 2
- 0%–19% – hinne 1

Õpilaste teadmisi ja oskusi hinnatakse nii õppeprotsessi käigus kui ka õppeteema lõppedes. Kokkuvõttev hinne pannakse jooksvate hinnete alusel kord trimestri lõpus. Aastahinne pannakse välja õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete põhjal enne õppeperioodi lõppu.

6. klass

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

Mina ja suhtlemine

- analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;
- selgitab erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja selle kujunemist;
- mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.

Suhtlemine teistega

- mõistab suhtlemise olemust ja väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise ja teiste tõhusate suhtlemisvõtete kasutamist;
- mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning näitab, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid, kuidas need igapäevasuhtlust mõjutavad;
- eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning selgitab nende mõju suhetele;
- mõistab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

Suhted teistega

- kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (nt aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine) toimimist igapäevaelus;
- oskab abi pakkuda ja teistelt abi vastu võtta;
- väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise inimese vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele ning mõistab otsuste tagajärgi;
- teadvustab isikute eripärasid, sealhulgas soolisi erinevusi ja erivajadusi;
- nimetab ja väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi.

Otsustamine, konfliktid ja probleemilahendus

- näeb ühe probleemi lahendamiseks erinevaid võimalusi;
- kirjeldab, kuidas kaaslased võivad otsustamist mõjutada;
- toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia;
- teab, et tal on õigus öelda „ei“, ning demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise ja õiguste kaitsel;
- selgitab konflikti positiivseid ja negatiivseid külgi;
- kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendamise viise;
- valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ning toob välja erinevate lahenduste eelised ja puudused.

Positiivne mõtlemine ja ettevõtlikkus

- märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi;
- toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest;
- seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.

Õppesisu

Mina ja suhtlemine

- Enesesse uskumine ja enesehinnang.
- Eneseanalüüs ja enesekontroll.
- Oma väärtuste selgitamine.

Suhtlemine teistega

- Minu ja teiste vajadused; vajaduste hierarhia.
- Suhtlemise komponendid: verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.
- Aktiivne kuulamine ja tunnete väljendamine.
- Eneseavamine ja eelarvamuste mõju suhtlemisele.
- Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.
- „Ei“ ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise vältimiseks.

Suhted teistega

- Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.
- Sallivus enda ja teiste vastu; hoolivus ja empaatia.
- Sõprussuhted, usaldus ja vastutus suhetes.
- Kaaslaste mõju ja surve otsustele.
- Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.
- Isikuomaduste, sooliste erinevuste ja erivajadustega inimeste teadvustamine.

Otsustamine, konfliktid ja probleemilahendus

- Otsustamine ja probleemide lahendamine.
- Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamisel.
- Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses.
- Vastutus otsustamisel.
- Konfliktide olemus ja põhjused.
- Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid.

Positiivne mõtlemine ja ettevõtlikkus

- Positiivne mõtlemine.
- Positiivsete joonte ja omaduste märkamine endas ja teistes.
- Ettevõtlikkus ja selle väljendamine tegutsemises.
- Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas.
- Ettevõtlikkus ja tööelu.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sealhulgas aktiivõpet:

- Rollimängud, arutelud, diskussioonid, väitlused, ajurünnakud.
- Ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid).
- Referaadi, uurimistöö, arvamustöö, õpimapi koostamine, sealhulgas viitamisreeglitega tutvumine ja töö esitlemine.
- Teemaatilised mängud (nt tarbijakaitse teemadel).
- Infootsing teabeallikatest, andmete töötlemine ja esitamine IKT võimalusi kasutades.
- Statistika ja allikate analüüs, sh juriidilised tekstid ja kaardianalüüs.
- Töölehtede täitmine.
- Reklaami ja teemakohaste filmide kriitiline analüüs.
- Juhtumianalüüsid ja dokumendiplankide täitmine.
- Õppekäigud.

Praktilised tööd

Õpilane:

- Demonstreerib, kuidas õpitu olukorras tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda.
- Demonstreerib õpitu olukorras oma käitumise kontrolli, osates toime tulla vihaga ja hallata teiste emotsioone.
- Demonstreerib õpitu olukorras aktiivse kuulamise võtteid.
- Näitab õpitu olukorras, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.
- Demonstreerib oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast.

Mina ja suhtlemine

- **Loovülesanne "Minapilt":** Õpilane loob kujundatud pildi iseendast, esitledes oma omadusi, huvisid, väärtusi ja suhtumisi.
- **Meeskonnamäng "Üksikul saarel":** Arutelu, mida võtan kaasa ja millised omadused ning panus on minul grupile pakkuda.
- **Test:** Enesehinnangu analüüs.

Suhtlemine teistega

- **Individaalülesanne:** Maslowi vajaduste püramiid - märkida enda vastavad vajadused ja võrrelda kaaslastega.
- **Loovtöö "Meie klassi märk":** Kujundada sümbol, mis esindab klassi väärtusi ja ühtsust.
- **Rühmatöö "Aja pirukas":** Arutada ja jagada, kuidas ja millele kulub päevane aeg.

- **Mäng "Minu hobid ja sinu hobid":** Avatud jagamine ja huvide leidmine.
- **Rollimäng "Käitumisviisid":** Kehtestava, agressiivse ja alistuva käitumise näitlikustamine.

Suhted teistega

- **Rühmatöö "Klassiekskursioon":** Kavandada klassiekskursioon, arvestades kõigi osalejate huve ja vajadusi.
- **Rollimäng:** Õpetaja pakub situatsioone, kus keegi vajab abi. Lavastatakse stsenaariume, kus otsitakse ja katsetatakse erinevaid abivõimalusi.
- **Loovülesanne:** Kujutatakse sõpruse olemust ja eeliseid vabalt valitud viisil (joonis, plakat, video jms). Tulemused esitletakse näitusel.
- **Arutelu/rühmatöö "Erivajaduste märkamine":** Arutletakse inimeste erinevate vajaduste üle, sh puuduste ja andekuse teemadel, ning jagatakse ideid kaasava ühiskonna edendamiseks.
- **Loovtöö "Kutse sünnipäevale":** Korraldatakse sünnipäev, kuhu on kaasatud erivajadustega inimesed.

Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus

- **Rollimäng:** Erinevate konfliktide esitamine ja neile lahenduste pakkumine.
- **Test:** Konfliktide lahendamise stiilide analüüs (kilpkonn, hai, rebane, kaisukaru, öökull). Kes ma olen?

Positiivne mõtlemine ja ettevõtlikkus

- **Individaalülesanne:** Koostada nimekiri 20 positiivsest tunnusest enda kohta, 10 positiivsest tunnusest klassi kohta ning leida 5 ühist positiivset tunnust kogu klassi jaoks.
- **Rühmatöö:** Plakati loomine teemal "Positiivse mõtlemise ABC: Kuidas mõelda positiivselt?"

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab suurema osa õppetööst klassiruumides, kus on võimalus mööblit ümber paigutada, et soodustada rühmatöid ja ümarlauavestlusi. Klassiruumides kasutatakse õppimist toetavaid demonstratsioonivahendeid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool korraldada tegevusi ka väljaspool klassiruumi.

Hindamine

Inimeseõpetuses on hindamise eesmärgiks konkreetsete õpitulemuste saavutuse ja õppija arengu toetamine. Põhirõhk on õpilase arengul ning seejuures antakse õpilastele võimalusi enesehindamiseks. Lisaks aineteadmistele ja -oskustele pakutakse kujundavat tagasisidet ka õpilase väärtuste ja hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamiseks kasutatakse näiteks rollimänge, juhtumianalüüse ning rühmatöid.

Kirjalike tööde hindamine

Kirjalikud tööd (nt tunnikontrollid, kontrolltööd, kirjalikud kodutööd, mõistete kontrollid, töölehed) hinnatakse järgmise punktiskaala alusel:

- **90%–100%** tööst – hinne **5**
- **75%–89%** tööst – hinne **4**
- **50%–74%** tööst – hinne **3**
- **20%–49%** tööst – hinne **2**
- **0%–19%** tööst – hinne **1**

Õpilaste teadmisi ja oskusi hinnatakse nii õppeprotsessi käigus kui ka õppeteema lõppedes.

Kokkuvõttev hinne pannakse jooksva hindamise alusel korra trimestri lõpus.

Aastahinne kujuneb antud õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete alusel ning pannakse välja enne õppeperioodi lõppu.

III kooliastme lõpuks omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud

7. klassi lõpetaja:

- Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
- Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
- Väärtustab enesearendamise vajadust ja elukestva õppe tähtsust, mõistes oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
- On loov ja ettevõtlik.
- Mõistab inimese sotsiaalsust ning ühiselu normide olulisust. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
- Teab, et inimeste erinevused rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise võimekuse ning vaadete ja usutunnistuste osas on normaalsed ning suhtub erinevustesse sallivalt.
- Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
- Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
- Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
- Mõistab ja tunnustab seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ning seksuaalõigusi.
- Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
- Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
- Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.
- Väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat.
- Väljendab end keeleliselt korrektselt nii suuliselt kui ka kirjalikult.

III kooliastmes käsitletakse inimese arengu, turvalisuse, tervise- ja riskikäitumisega seotud teemasid, sh inimese areng ja murdeiga, inimene ja rühm, suhted ja seksuaalsus ning inimene, valikud ja õnn.

Õpilane:

Pärilike ja keskkonnategurite mõju:

- Kirjeldab pärilike tegurite ja keskkonna mõju inimese arengule, sh elukeskkonna, pereliikmete ja hariduse tähtsust arengus ja eluvalikutes.
- Seostab inimese kasvu ja arengut pärilikkuse ja keskkonna teguritega, mõistes nende vastastikuseid seoseid.

Minapilt ja enesehinnang:

- Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang.
- Toob näiteid, kuidas erinevad tegurid (nt pereliikmed, sõbrad, kogukond, meedia) kujundavad minapilti ja enesehinnangut.
- Analüüsib enda väärtusi, isikuomadusi, võimeid ja huve ning seostab neid oma eluvalikutega.

Elutee ja areng:

- Analüüsib enda võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel, mõistes, kuidas valikud mõjutavad tulevikku.
- Selgitab, kuidas murde- ja noorukiea areng eristub täiskasvanuea arengust, arvestades füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid muutusi.

Sotsiaalne kuuluvus ja suhtlemine:

- Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, tuues näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest igapäevaelus.
- Toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiskondlikku elu, ning analüüsib enda õigusi ja kohustusi rühmas.
- Kirjeldab, kuidas rühm võib mõjutada käitumist ja toimetulekut, sh sõltumatuse ja autoriteedi küsimused inimsuhetes.

Õigused ja kohustused:

- Toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.
- Analüüsib tegureid, mis mõjutavad laste heaolu oma kogukonnas, ning teeb ettepanekuid selle parandamiseks.

Tervisealane teadlikkus:

- Teab, kuidas eristada teaduslikku tervisealast infot ja oskab hinnata erinevate terviseinfo allikate usaldusväärsust.
- Analüüsib tervise infoallikate usaldusväärsust ja hindab tervisetoodete ning ravivõtete mõju.

Suhted ja tunnete avaldumine:

- Kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja lähedase suhte avaldumisviisidest, nagu sõprus, armumine ja armastus.
- Selgitab, kuidas luua, säilitada ja lõpetada suhteid ennast ja teisi kahjustamata.
- Analüüsib suhtevägivalla avaldumisvormi ja põhjuseid ning teab, kuidas lähisuhtevägivalla korral käituda ja kus abi otsida.

Seksuaalsus ja turvaline seksuaalkäitumine:

- Selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ja selle individuaalsust.
- Toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest.
- Mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteedi inimeste õigust lugupidavale kohtlemisele.
- Demonstreerib õpitu olukorras inimväärikust alandavale käitumisele reageerimist ja vajaduse korral abi saamise võimalusi.

Tervis ja heaolu:

- Toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest ja analüüsib, kuidas tervisekäitumine mõjutab neid valdkondi.
- Analüüsib enda tervises seisundit tervisenäitajate põhjal ning teeb vajadusel muudatusi eluviisis tervise parandamiseks.
- Teeb kindlaks tegurid, mis aitavad säilitada vaimset heaolu ja oskab märgata ohte, pakkudes tuge kaaslastele.

Tervislikud eluviisid:

- Toob näiteid tervislikest ja ebatervislikest eluviisi valikutest, analüüsides nende mõju tervisele.
- Rakendab keskkonnateadlikkust ja viib ellu tervislikke tegevusi, sh oma kodukohas või koolis.

Kehaline aktiivsus ja toitumine:

- Analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju inimese tervisele ning oskab teha tervislikke valikuid.

Uimastid ja riskikäitumine:

- Analüüsib uimastite tarvitamisega seotud riske ja nende mõju inimese elukvaliteedile ning tunneb sekkumisvõimalusi nii individuaalses kui ühiskondlikus kontekstis.

Esmaabi ja abi otsimine:

- Demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab otsida professionaalset abi terviseprobleemide korral.

Seksuaalkäitumine ja ühiskondlikud normid:

- Toob esile seksuaalkäitumisega seotud müüdid ja soostereotüüpsed hoiakud, mis võivad mõjutada inimeste tervisekäitumist.
- Analüüsib turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja teab, kuidas otsida abi vajadusel.

7. klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

- Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapsest täiskasvanuikka.
- Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid.
- Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundamisel.
- Kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust, enesekaristust ja enesesisendust.

Inimene ja mina

- Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang.
- Kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi.
- Kasutab eneseanalüüsi oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määratlemiseks.
- Väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtetest.
- Kirjeldab suhete säilitamise ja konfliktide vältimise võimalusi.
- Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Inimene ja rühm

- Iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuulumisest erinevatesse rühmadesse.
- Võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades.
- Mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel.
- Kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi.
- Demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega.
- Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.

Turvalisus ja riskikäitumine

- Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitilist mõtlemist, probleemide lahendamist, ohuolukordade ennetamist, „ei“ ütlemist, kehtestavat käitumist, abi andmist ja abi kutsumist.
- Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral.
- Eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel.
- Kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

Inimene ja murdeea muutused

- Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost.
- Kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt.
- Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi.
- Selgitab, milles seisneb suguküpsus.
- Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks.
- Selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist.
- Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist.
- Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes.
- Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Suhted ja seksuaalsus

- Kirjeldab viise, kuidas luua ja säilitada mõistvaid, toetavaid ning lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis.
- Demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja teineteise eest hoolitsemine.
- Väärtustab tundeid ja armastust suhetes.
- Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus.
- Kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise.
- Selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes.
- Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ja tervisele.
- Kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid.
- Kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi.
- Nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Inimene, valikud ja õnn

- Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.
- Mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ja rahulolu.

Õppesisu

Inimese elukaar ja murdeea koht selles. Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares. Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

Inimene ja mina. Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine. Konfliktide vältimine ja lahendamine. Suhete hoidmine erinevate inimeste vahel.

Inimene ja rühm. Erinevad grupid ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

Turvalisus ja riskikäitumine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallega. Legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades. Tervislik eluviis ning sellega seotud valikute tegemine ja vastutus. Sekkumine indiviidi ja ühiskonna tasandil. Lapse õigused ja kohustused peres, koolis ja ühiskonnas.

Inimene ja murdeea muutused. Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seotud valikute tegemine ja vastutus. Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.

Suhted ja seksuaalsus. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhtes ja turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. Seksuaalõigused ja seksuaalne enesemääramisõigus.

Inimene, valikud ja õnn. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus. Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eelduseks.

Õppetegevused

Õppetöös kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, sealhulgas aktiivõpet:

- Rollimängud
- Arutelud ja diskussioonid (sh väitlused, ajurünnakud)
- Ühistegevused ja vabatahtlik töö
- Projektõpe, näiteks heategevusprojektide korraldamine
- Kirjalike tööde koostamine, nt referaadid, uurimistööd, arvamused, õpimapid (viitamisreeglitega tutvumine ja töö esitlemine)
- Teemaatilised mängud, näiteks tarbijakaitsealased mängud
- Infootsing ja andmete töötlemine teabeallikatest, kasutades IKT võimalusi
- Statistika ja allikate analüüs, sh juriidiliste tekstide ning kaartide uurimine
- Reklaami ja teemakohaste filmide kriitiline analüüs
- Juhtumianalüüsid
- Dokumendiplankide täitmine
- Töölehtede täitmine
- Õppekäigud

Praktilised tööd

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

- **Uurimuslik ülesanne:** Intervjuu vanematega teemal "*Millised sündmused tähistavad nooruki jõudmist täiskasvanuikka?*".

Inimene ja mina

- **Individaaltöö:** Minu võimete, väärtuste, iseloomu ja huvide test.
- **Rollimäng:** Tööle kandideerimine, eneseesitlus ja CV koostamine.
- **Paaristöö:** Ilukirjandusliku teksti analüüs ja arutelu.
- **Individaaltöö:** Ennast iseloomustava kollaaži koostamine.

Inimene ja rühm

- **Rühmatöö:** "*Grupid, kuhu me kuulume. Millised reeglid ja normid on nendel gruppidel?*".
- **Arutelu:** Ühiselu reeglid ja nende vajalikkus. Mis juhtub, kui kõik reeglid ühel päeval kaovad?
- **Loovtöö:** "Idealse kooli kodukorra" koostamine.
- **Juhtumianalüüs:** Kirjandusteose, multifilmi või video põhjal analüüs teemadel grupi surve, grupi juhtimine, autoriteet, autoritaarne, demokraatlik ja minnalaskev juht.
- **Rollimängud:**
 - "*Kuidas öelda EI?*"

- Jalgpallimeeskonna juhtimine.

Turvalisus ja riskikäitumine

- **Individuaaltöö:**
 - Kes on mulle õpetanud olulisi enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi (nt endast lugupidamine, rahulikuks jäämine, probleemide lahendamine)?
 - Mis mind ärritab ja vihastab?
- **Juhtumianalüüs:** Kriitilise mõtlemise ja sotsiaalsete oskuste rakendamine kriisiolukorras.
- **Rühmatöö:** Komplimentide ütlemine.
- **Foorumteater või juhtumianalüüs:**
 - Kuidas seista vastu kiusamisele?
 - Enesekehtestamine ja kaaslaste abistamine.
 - Küberkiusamise korral tegutsemine.
- **Õppefilm ja arutelu:** Filmi "*Klass*" vaatamine ja analüüs.

Inimene ja murdeea muutused

- **Mõistekaart:** Murdeea muutused ja ülesanded.
- **Rühmatöö ja plakat:**
 - Naiselikkus, mehelikkus, soorollid ja soostereotüübid.
 - Meedia mõju ideaalikujuundusele.

Suhted ja seksuaalsus

- **Individuaaltöö:** Ettekanne oma iidolist ja arutelu teemal, miks neid hinnatakse ja austatakse.
- **Paaristöö:** Sõpruse retsepti koostamine.
- **Plakat:** Seksuaalne inimene.

Inimene, valikud ja õnn

- **Individuaalharjutus:** Millised väikesed asjad teevad sind õnnelikuks?
- **Rühmatöö:** "*Õnnelik ja turvaline suvi*".

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikoolis toimub suurem osa õppetööst klassiruumides, kus mööblit saab hõlpsasti ümber paigutada rühmatöödeks ja ümarlauavestlusteks. Klassid on varustatud kaasaegsete demonstratsioonivahenditega, mis toetavad õppetegevust. Õppe sidumiseks igapäevaeluga pakub kool võimalust korraldada õppetööd ka väljaspool klassiruumi.

Hindamine

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu edendamisel, pakkudes sealjuures võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ja hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist toetavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatööd.

Kirjalikke töid ja ülesandeid (tunnikontrolle, kontrolltöid, kirjalikke kodutöid, mõistete kontrolli, töölehti jne) hinnatakse hinnete skaala alusel:

- 90%–100% tööst – hinne **5**
- 75%–89% tööst – hinne **4**
- 50%–74% tööst – hinne **3**
- 20%–49% tööst – hinne **2**
- 0%–19% tööst – hinne **1**

Õpilaste teadmisi ja oskusi hinnatakse nii õppeprotsessi käigus kui ka õppeteema lõppedes. Kokkuvõttev hinne pannakse jooksvate hinnete alusel üks kord trimestri lõpus. Aastahinne määratakse õppeaasta jooksul saadud trimestrihinnete põhjal enne õppeperioodi lõppu.

AJALUGU

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist.

Ajalooline mõtlemine on võime mõista tähenduslikkust ajaloos. See hõlmab oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, märgata muutusi ja järjepidevust ajaloosündmustes, analüüsida põhjuseid ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ning hinnata ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimine on oluline osa haridusest, aidates mõista minevikus toimunud sündmusi ja nende mõju tänapäevale. Ajalooõpetus annab õpilastele vajalikud teadmised ja oskused, et orienteeruda kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline ning hõlmab erinevaid ajalooperioode. See algab sissejuhatava algõpetusega ja jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu on lõimitud maailma ajaloo kursusega, pakkudes võimalust uurida Eesti ajaloosündmusi süvitsi ja tõmmata paralleele maailma ajalooga.

Ajalooõpetus hõlmab mitmeid dimensioone: kronoloogilist, poliitilist, majanduslikku, sotsiaalset, kultuurilist ja ideede dimensiooni. Põhikoolis rõhutatakse inimesekeskset ajalookäsitlust, mis aitab õpilastel mõista mineviku eluolu ja kultuuri. Samuti on oluline luua seoseid mineviku ja tänapäeva vahel, et mõista näiteks kriisikollete olemust, Eesti ajaloo tähtsamaid sündmusi ning võõrvallutuste mõju eri ajalooperioodidel.

Ajalooõpetuses õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust. Analüüsitakse eetilisi valikuid ning mõistetakse hukka agressioon, okupatsioon ja inimsusevastased kuriteod. Ajalooõpetus aitab mõista minevikku ja seeläbi ka tänapäeva maailma.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ja teemade käsitlemine mitmest vaatenurgast. Ajalooõpetuse kaudu omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse mitmesuguseid oskusi, sealhulgas ajas orienteerumist, ajaloomõistete tundmist, küsimuste esitamist ja neile vastamist, funktsionaalset kirjaoskust, kriitilist mõtlemist, arutlusoskust, järelduste tegemist, seoste loomist, seisukohtade kujundamist ja põhjendamist, empaatiat, allikaanalüüsi, ajalookaardiga töötamist ning suulist ja kirjalikku eneseväljendust.

Ajalooõpetus on pidev protsess, mis hõlmab erinevaid õppeteemasid ja -meetodeid. Ajalootundides tutvustatakse erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Oluline on kujundada kriitiline suhtumine erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlusi erinevates allikates. Sissejuhatav ajalooõpetus aitab õpilastel mõista minevikku tähenduslikul ja arusaadaval viisil, äratada huvi mineviku vastu ning õppida märkama ja tundma ajalooallikaid.

Ajalugu on meie kõigi ühine lugu, mida saab pidevalt uute teadmistega täiendada.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud:

II ASTE:

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
11. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
12. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
13. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
14. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

III ASTE:

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördpunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitlus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast teavet, töötab eri tüüpi ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb teabe põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

Õpitulemused klassiti

5. klassi lõpetaja:

- 1) Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid.
- 2) Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest.
- 3) Teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid.
- 4) Teab, mida hoitakse muuseumis ja arhiivis.
- 5) Püüab kasutada kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase: sajand, aastatuhat, eKr, pKr.
- 6) Teab, mis on jääaeg.
- 7) Teab, et Eesti esimesed asustusalad olid Pulli ja Kunda inimasulad.
- 8) Oskab seletada mõisteid: *kiviaeg*, *pronksiaeg*, *rauaaeg*.
- 9) Oskab seletada mõisteid: keskaeg, tsunft, gild, raekoda, Hansa Liit, koge.
- 10) Teab näiteid kodukoha minevikust ning kultuuripärandist.
- 11) Oskab nimetada ärkamisaja silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi.
- 12) Nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid.
- 13) Teab, mis on küüditamine.
- 14) Oskab kirjeldada Nõukogude aega.
- 15) Teab, mida tähendab ajaloo kontekstis pääsemine.

Õppetegevused

5. klassi ajalootundides saab Eesti ajalugu käsitleda mitmesuguste huvitavate ja kaasahaaravate õpitempevuste kaudu, mis sobivad noorematele õpilastele. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjust. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest ja õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine. Ajalootundide raames korraldatakse õppekäike kohalike muuseumide, ajalooliste paikade ja mälestusmärkide juurde. Õpilased osalevad ajaloo viktoriinides ja interaktiivsetes mängudes, mis põhinevad õppekaval. Tundides kasutatakse kaasaegseid tehnoloogiasid õppimise rikastamiseks.

Õppesisu

5. klass

- Ajalugu ja Sina.
- Uurime ajalugu.
- Lähme muuseumisse ja arhiivi.
- Saame arheoloogiaga sõbraks.
- Muinasjutt ei ole muinasjutt.
- Paneme aja paika.
- Alustame algusest.
- Kiviaja kütist rauaaja põllumeheks.
- Muinas- ja keskaja piiril.
- Kui Lembitu võitles.
- Vabaduseta, aga ikkagi Euroopas.
- Linnaõhk teeb vabaks.
- Kirik keset küla.
- Liivimaale tullakse kosja.
- Vana hea Rootsi aeg.
- Talupoja elutöö.
- Talupoja aeg.
- Lähme mõisnikule külla.
- Eestlane astub ülikooli.

- Aeg ärgata.
- Eesti Vabariigi esimene tulemine.
- Kahekordne Vabadussõda.
- Eesti aeg ja Eesti asjad.
- Jälle võõra võimu alla.
- Eesti rahva kannatuste aastad.
- Nõukogude aeg.
- Pääsemine.

Praktilised tööd

Eesti ajaloo õpetamine praktiliste tööde kaudu on põnev ja kaasahaarav viis ajaloo tundmaõppimiseks. Praktilised tööd aitavad õpilastel sügavamalt mõista ja väärtustada Eesti ajalugu, arendades samal ajal nende uurimis-, kirjutamis- ja esinemisoskusi.

- **Esseede ja loovtööde kirjutamine:** Õpilased kirjutavad esseesid või loovtöid teemadel nagu Eesti rahvuskultuur, laulupidu, rahvakombed ja rahvariided. Oma töid võivad nad esitada ka suulise ettekandena.
- **Narva muuseumi tundides osalemine:** Õpilased külastavad Narva muuseumi ja kirjutavad raporti külastusest, milles nad kirjeldavad näitust ning arutlevad, mida uut nad teada said.
- **Fotoalbumite loomine:** Õpilased koguvad vanu fotosid oma peredest, arhiividest või muuseumidest ning loovad digitaalse või füüsilise fotoalbumi (nt Padleti seinal). Iga foto juurde lisatakse selgitav tekst või lugu.
- **Ajaloolised kaardid ja 3D maketid:** Õpilased uurivad ja joonistavad ajaloolisi kaarte, märkides peale olulised linnused, asulad ja maakonnad. Samuti võivad nad luua 3D makette tähtsamatest linnustest.
- **Kunstiprojektid:** Õpilased loovad kunstiprojekte, näiteks plakateid, ajalehtede rekonstruktsioone või ajalooliste sündmuste illustratsioone.
- **Intervjuude läbiviimine:** Õpilased intervjuuerivad oma pereliikmeid või kohalikke elanikke, kes mäletavad Eesti taasiseseisvumise perioodi. Intervjuude põhjal koostatakse esitlusi või aruandeid.

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab ajaloo valdkonna aine õpet järgmiselt:

- **Klassiruumis**, kus saab mööblit ümber paigutada liikumistegevusteks (nt õppemängud) ja rühmatööks.
- **Klassiruumis**, kus on “rääkivad seinad” (nt piltsõnastikud, teemaalased pildid, skeemid, kaardid jne).
- **Klassiruumis**, kus on multimeedia projektor.
- **Väljaspool kooli**, vastavalt kooli õppekavas sätestatule.

Kool võimaldab:

- **Klassiruumis** kasutada vajalikke õppematerjale ja -vahendeid.
- Kasutada **arvutiklassi** võimalusi.
- Korraldada **õuesõpet** ning osaleda **keskkonnahariduse projektides**.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et punktiarvestust kasutades ning juhul, kui õpetaja ei ole teisiti määranud, hinnatakse:

- **hindega „5”** õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktisummast,
- **hindega „4”** 75–89%,
- **hindega „3”** 50–74%,
- **hindega „2”** 20–49%,
- **hindega „1”** 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindega „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

6. klass

6. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase: *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas*;
- 2) teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega;
- 5) kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 6) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- 7) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;
- 8) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust;

- 9) kirjeldab, kuidas muinasaja inimesed elasid ja milliseid tegevusi nad harrastasid;
- 10) näitab kaardil, kus ja miks hakati esimest korda põlluharimist praktiseerima;
- 11) selgitab, milliseid muudatusi tõi metallide kasutamine ühiskonnaelus;
- 12) kasutab ja seletab mõisteid nagu *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim*;
- 13) teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi asustusalasid;
- 14) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 15) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni, võttes näiteks Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi;
- 16) tunneb vanaaja meditsiini, matemaatika, astronoomia, kirjanduse, kujutava kunsti, Egiptuse püramiidide ja Babülioni rippaedade saavutusi; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;
- 17) teab mõisteid nagu *linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament*;
- 18) teab, kus asuvad Kreeta, Kreeka, Balkani poolsaar, Ateena ja Sparta;
- 19) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon pärineb Kreeta-Mükeene kultuurist;
- 20) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu eripärasid sellistes valdkondades nagu kirjandus, teater, religioon, kunst ja sport;
- 21) võrdleb Ateena ja Sparta näitel Vana-Kreeka ühiskonna korraldust;
- 22) selgitab ja kasutab kontekstis mõisteid nagu *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik*;
- 23) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 24) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab kaardil näidata Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 25) iseloomustab Rooma riigi eluolu ja kultuuri;
- 26) selgitab ja kasutab kontekstis mõisteid nagu *vabariik, foorum, Kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaartide analüüs; töölehtede täitmine; reklaami ja teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- **Muinas- ja vanaaja ajastute jaotus.** Muinasaja arenguetappide ülevaade: kiviaja inimeste tegevusvaldkonnad, põllumajanduse tekkimine, loomade kodustamise algus, käsitööstuste edenemine, metallide kasutuselevõtt. Eesti muinasaja iseloomustus, sealhulgas Pulli ja Kunda. Muinasajast pärit mälestusmärgid – matmispaigad ja elukohad – ning arheoloogilised leiud. Elanikkonna asustus muinasajal kodukohas.

- **Vanaaja ülevaade ja iseloomustus:** ajaloolised raamid ja looduskeskkond. Vana-Egiptuse valitsemisstruktuur, igapäevaelu, usund, kultuurilised saavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon. Mesopotaamia, sumerite linnriikide süsteem, leiutised (nagu ratas ja potikeder), Hammurabi seaduste kogumik, eluviis, usk, kultuurilised edusammud. Iisraeli ja Juuda kuningriigid, monoteistlik usk, Vana Testament, kümme käsku.
- **Kreeka loodus ja rahvastik.** Kreeta ja Mückeene kultuur. Ateena ja Sparta. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia. Olümpiamängud. Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.
- **Antiikne Rooma.** Rooma riigi sünn, looduslikud tingimused, Rooma linna kujunemine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, sotsiaalne struktuur, Rooma mõju laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodanike sõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririik, sotsiaalne struktuur. Augustus, Rooma impeerium ja selle jagunemine. Antiik-Rooma kultuur, rahvastik ja eluviis, Rooma kui impeeriumi süda ja antiikaja metropol, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma seadus. Kristluse sünn, Uus Testament.
- **Muuseumitund:** nt Vaivara Sinimägede muuseum. **Praktilised tööd ja uurimistööd:** nt allikate ja kaartidega töötamine, loovtöö kirjutamine või infootsing teabeallikatest. Samuti võib kasutada tegevuspõhist õpet, näiteks dramatiseeringuid või mudelite ja makettide valmistamist. **Õpiprojektid:** nt õppetegevus väljaspool klassiruumi, nagu looduskeskkonnas, muuseumis ja raamatukogus, ning seejärel analüüsida toimunud õpitegevust.
- **Õpilane:** teeb kriitilise analüüsi infokeskkonnale, võttes arvesse autoriõigusi; on võimeline leidma vajalikku informatsiooni ja tööriistu; on teadlik autoriõigustest ja -vastutusest; oskab kasutada teoseid: viitamist, tsiteerimist, üles- ja allalaadimist, plagieerimist; otsib informatsiooni erinevatest allikatest, töötleb andmeid ja esitab neid, kasutades infotehnoloogia võimalusi; kasutab internetiühendust ja on võimeline kasutama audiovisuaalset materjali.

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada meetodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Sobivate meetoditena võib rakendada näiteks vestlust, diskussiooni, väitlust, projektõpet, loovülesannete lahendamist, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamist, rolli- ja otsustusmänge, praktilisi ja uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs). Lisaks võib kasutada tegevuspõhist õpet, näiteks dramatiseeringuid ning mudelite ja makettide valmistamist, samuti õppekäike ja muuseumikülastusi.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppes klassiruumis, kus on võimalik mööblit ümber paigutada rühmatöödeks ja ümarlauavestlusteks ning kasutada toetavaid demonstratsioonivahendeid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool ka õppetööd väljaspool klassiruumi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ja uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku

kirjaoskuse oskusi ja huvi loodusteaduste vastu arendatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise ja numbriliste hinnetega.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ja vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja tegevused. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste, hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese- ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et punktiarvestust kasutades ning juhul, kui õpetaja ei ole teisiti määranud, hinnatakse:

- **hindegaga „5”** õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktisummast,
- **hindegaga „4”** 75–89%,
- **hindegaga „3”** 50–74%,
- **hindegaga „2”** 20–49%,
- **hindegaga „1”** 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

7. klassi lõpetaja:

Feodaalne süsteem ja keskaja eluolu

- Selgitab feodaalset süsteemi ja seisuslikku korraldust.
- Kirjeldab naturaalmajanduse põhimõtteid.
- Kirjeldab talupoegade ja feodaalide igapäevaolu.

Kiriku roll keskajal

- Mõistab kiriku rolli keskaja ühiskonnas kultuuripärandi hoidja ja maailmavaate kujundajana.

Keskaegsed linnad

- Teab, kus keskaegsed linnad tekkisid.
- Kirjeldab keskaegse linna eluolu.

Frangi riik

- Kirjeldab Frangi riigi tähtsust varakeskaegses ühiskonnas.
- Analüüsib Frangi riigi jagunemise mõjusid.

Araabia kultuur ja mõju

- Kirjeldab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale.
- Oskab näidata kaardil araablaste vallutusi.

Viikingid

- Kirjeldab viikingite eluviisi.
- Nimetab ja näitab kaardil viikingite retkede peamisi suundi.

Ristisõjad

- Selgitab ristisõdade eesmärke ja tulemusi.

Eesti kesk- ja muinasaeg

- Kirjeldab Eesti ajaloolisi maakondi ja suuri kindlusi.
- Annab ülevaate eestlaste elust muinasajal.
- Selgitab Eesti kristianiseerimist ja muinasaja vabadusvõitlust.

Bütsants ja Vana-Vene riik

- Omab teadmisi Bütsantsi riigi arengust.
- Kirjeldab Vana-Vene riigi tekkimist.

Mõisted ja terminid

- Selgitab mõisteid: *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka.*
- Selgitab mõisteid: *maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luterlus, renessanss, humanism.*

Tähtsad isikud

- Teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning kirjeldab nende tegevust.

Maadeavastused ja reformatsioon

- Mõistab, kuidas maadeavastused, tehnoloogilised uuendused ja reformatsioon mõjutasid varauusaegse ühiskonna kujunemist.

Eesti ajalugu 16. sajandil

- Tutvustab Eesti arengut, sealhulgas majanduse kasvu, linnade laienemist ja reformatsiooni mõju.

Liivi sõda

- Analüüsib Liivi sõja põhjuseid ja tagajärgi.

Silmapaistvad isikud

- Teab, kes olid *Kolumbus*, *Martin Luther* ja *Leonardo da Vinci*, ning kirjeldab nende panust.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, arvamuse, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaartide analüüs; töölehtede täitmine; reklaami ja teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- **Keskaeg (476-1492)** maailma ajaloo kontekstis. Keskaja ühiskonna põhijooned. Keskaja ajastute jaotus, sotsiaalne struktuur, feodaalsüsteem, igapäevaelu ja maailmavaade.
- **Keskajal kiriku ja kultuuri interaktsioon**, Kristluse doktriinide juured, kiriku roll ühiskonnas, ristiretked, keskaegsed ülikoolid ja teaduslik uurimine, romaani ja gooti arhitektuuristiilid.
- **Keskaja iseloomustus Euroopas ja Aasias**, Frangi impeerium, selle kujunemine, riigi seisund Karl Suure valitsemise ajal, Frangi impeeriumi jaotumine, kolm peamist piirkonda: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araablase rahvus. Araabia ühiskonna struktuur, prohvet Muhamed. Islami usk, Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi jõu allikad, keiser Justinianus I, Vana-Vene kultuur.
- **Linnastumine ja kaubandus**. Linnade kujunemine ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftisüsteem, linna valitsemise struktuur. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia elustiil ja ühiskondlik korraldus, viikingite ekspeditsioonid. Eesti keskaeg, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja kristluse levik, ühiskonna struktuur. Valitsemiskorraldus, Liivi Ordu.
- **Keskaja ühiskonna iseloomustus Saksamaal, Inglismaal ja Prantsusmaal kontekstis**. Saksa-Rooma impeerium, parlamendi areng Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise protsess, keskaja eluolu.
- **Varauusaegne maailm 1492-1600**. Varauusaegne ühiskond Tehnoloogilised uuendused, uue maailmavaate kujunemine. Tehnoloogia edusammud, majanduslikud suhted, humanistlik mõtteviis, visuaalne kunst, Leonardo da Vinci. Suured geograafilised avastused. Ameerika kontinendi avastamine, avastusretkede mõju Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maadele.
- **Reformatsioon**. Reformatsiooni liikumine Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsiooni mõju, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja mõjud.
- Kasutatakse erinevaid õpetamisviise, sealhulgas aktiivõppe meetodeid: dialoog, arutelu, debatid, projektipõhine õpe, loomingulised ülesanded, plaanide, ajakavade, skeemide ja plaanide loomine, õppematerjalide koostamine, rollimängud ja otsustusmängud, praktilised ja uurimisülesanded (näiteks allikate ja kaartidega töötamine, töölehtede ja kontuurkaartide täitmine, arutluste kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja info analüüsimine), tegevuspõhine õpe (näiteks dramatiseeringud, mudelite ja makettide loomine).

- **Õpilane:** teeb kriitilise analüüsi infokeskkonnale, võttes arvesse autoriõigusi; on võimeline leidma vajalikku informatsiooni ja tööriistu; on teadlik autoriõigustest ja -vastutusest, oskab kasutada teoseid: viitamist, tsiteerimist, üles- ja allalaadimist, plagieerimist; otsib informatsiooni erinevatest allikatest, töötleb andmeid ja esitab neid kasutades infotehnoloogia võimalusi; kasutab internetiühendust ja on võimeline kasutama audiovisuaalset materjali.

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada meetodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon, väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine), õppe- ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatöökaks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viiepallisüsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et punktiarvestust kasutades ning juhul, kui õpetaja ei ole teisiti määranud, hinnatakse:

- **hindega „5”** õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktisummast,
- **hindega „4”** 75–89%,
- **hindega „3”** 50–74%,

- **hindegaga „2”** 20–49%,
- **hindegaga „1”** 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

8. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab, millised olid olulised muudatused Eesti ühiskonnas ja kultuuris Rootsi ja Vene valitsemise ajal, sealhulgas talupoegade eluolu, haridus ja võimustruktuurid. Samuti on teadlik Põhjasõja mõjust Eestile.
- 2) osaleb uusaegsete valitsemisvormide, nagu seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism ja parlamentarism, muutuste arutelus.
- 3) analüüsib Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni reformide põhjuseid, tagajärgi ja mõjusid.
- 4) tõstab esile erinevaid viise, kuidas ühiskonda saab reformide ja revolutsioonide kaudu ümber korraldada, ning mõistab nende kahe lähenemise erinevusi.
- 5) teab Ameerika Ühendriikide tekkeloost ja suudab kirjeldada selle riigi valitsemiskorraldust.
- 6) kirjeldab baroki ja klassitsismi peamisi omadusi.
- 7) selgitab ja kasutab kontekstis selliseid mõisteid nagu valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism ja parlamentarism.
- 8) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire ning suudab kirjeldada nende panust ajalukku.
- 9) näitab kaardil liitlasi, kes võitlesid Esimeses maailmasõjas.
- 10) annab ülevaate rahvuslikust ärkamisest nii Eestis kui ka Euroopas.
- 11) selgitab, kuidas Eesti saavutas iseseisvuse.
- 12) teab Esimese maailmasõja põhjustest ja mõjudest.
- 13) kirjeldab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse olulisemaid kultuurilisi saavutusi.
- 14) selgitab ja kasutab kontekstis selliseid mõisteid nagu rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, arvamusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- 1) **Euroopa uusaja ühiskonna peamised tunnusjooned.** Absolutismi tekkimine, Louis XIV, valgustusajastu filosoofia, Inglise kodusõda ja taastamine, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II. Eesti Rootsi ja Vene impeeriumi koosseisus, valitsemiskorraldus, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord,

Põhjasõda, Peeter I, Eesti talupojad 17. ja 18. sajandil, majanduslikud ja poliitilised muutused, vaimne elu (religioon, haridus, kirjandus). USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA valitsemiskorraldus.

- 2) **Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni periood.** Prantsuse revolutsiooni põhjused ja areng, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade mõju Euroopa ajaloole. Kultuur: barokk, klassitsism.
- 3) **Tööstusühiskonna areng.** Tööstusrevolutsioon, vabrikutootmine, linnade kasv, tööstusühiskonna sotsiaalne struktuur, 19. sajandi poliitilised doktriinid. Rahvuslikkus ja rahvusriigid, rahvusliku identiteedi tõus Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa põhjal, Saksa keisririik.
- 4) **Eesti 19. sajandi ja 20. sajandi alguse kontekstis.** Vene impeeriumi poliitika oma piirialadel, talupoegade seadused, rahvusliku teadvuse tõus, selle alused, juhid ja sündmused, venestamise periood, 1905. aasta revolutsiooni mõjud. Esimene maailmasõda, uute jõujoonte teke Euroopas, sõja põhjused, kulgemine ja mõjud, maailmasõja mõju Eestile. Eesti tee iseseisvusele: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi alguses: eluviis, ajakirjandus, seltside liikumine.

Kasutatakse erinevaid õpetamisviise, sealhulgas aktiivõpet: dialoog, arutelu, debatid, projektipõhine õpe, loomingulised ülesanded, plaanid, ajajooned, skeemid ja plaanid, õppematerjalide loomine, rollimängud ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (näiteks töötamine allikate ja kaartidega, töölehtede ja kontuurkaartide täitmine, arutelude kirjutamine, infootsing infokanalitest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (näiteks dramatiseerimine, mudelite ja makettide loomine).

Õpilane: teeb kriitilise analüüsi infokeskkonnale, võttes arvesse autoriõigusi; on võimeline leidma vajalikku informatsiooni ja tööriistu; on teadlik autoriõigustest ja -vastutusest, oskab kasutada teoseid: viitamist, tsiteerimist, üles- ja allalaadimist, plagieerimist; otsib informatsiooni erinevatest allikatest, töötleb andmeid ja esitab neid kasutades infotehnoloogia võimalusi; kasutab internetiühendust ja on võimeline kasutama audiovisuaalset materjali.

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada meetodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon, väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseerimised, mudelite ja makettide valmistamine), õppe- ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste

töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

9. klass lõpetaja:

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu: õpilane selgitab ajaloo olulisemaid perioode ja sündmusi, tuues välja konkreetseid näiteid.
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi: õpilane on võimeline mõistma erinevate ajastute kultuurilist mõju ja kirjeldada olulisi ajaloosündmusi, silmapaistvaid isikuid ja kultuurinähtusi.
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult: õpilane oskab teha vahet ajalooliste sündmuste ja nähtuste vahel, pidades silmas nende sarnasusi ja erinevusi. Samuti tuleb esile tuua põhjused ja tagajärjed ning kujundada oma seisukoht, mida saab nii suuliselt kui ka kirjalikult põhjendada
- 4) tunneb Eesti ühiskonna arenguetappe ja olulisemaid ajaloosündmusi, seostades neid kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalooga. Samuti mõistab, et ajaloosündmusi saab tõlgendada mitmeti.
- 5) töötab erinevate ajaloollikatega, kommenteerides ja hindades neid kriitiliselt.

- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostades kavasid, mõistekaarte, ajalooreferaate ja lühiuuringuid ning esitledes neid nii suuliselt kui ka kirjalikult, kasutades IKT vahendeid.
- 7) töötab kaartidega ja koostab lihtsamaid skeeme.
- 8) suudab ennast asetada minevikus elanud inimese olukorda, mõistes nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas.
- 9) mõistab ajalooteadmiste olulisust igapäevaelus ning teab, millised erialad on seotud ajaloo õppimisega.
- 10) näitab kaardil muutusi, mis leidsid aset pärast Esimest maailmasõda.
- 11) kirjeldab ja võrdleb demokraatliku ja diktatuurse ühiskonna omadusi.
- 12) võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi perioodil ja vaikival ajastul.
- 13) kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, toob esile uusi kultuurinähtusi ja märkimisväärseid kultuurisaavutusi.
- 14) selgitab ja kasutab kontekstis selliseid mõisteid nagu demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles'e süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.
- 15) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.
- 16) teab enne Teist maailmasõda valitsenud globaalsest olukorrast.
- 17) teab Teise maailmasõja algus- ja lõppkuupäevi, toob välja sõja puhkemise põhjused ning sõja mõjud ja järelmid.
- 18) kasutab ajaloolist kaarti, et kirjeldada Teise maailmasõja sõjategevuse arengut.
- 19) selgitab Molotovi-Ribbentropi pakti ja baaside lepingu olulisust Eesti ajaloos.
- 20) kirjeldab, kuidas Eesti Vabariik kaotas oma iseseisvuse.
- 21) teab, millised riigid tegid koostööd Saksamaaga ja millised riigid moodustasid koalitsiooni Hitleri vastu.
- 22) selgitab selliseid mõisteid nagu MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon ja ÜRO.
- 23) mõistab külma sõja olulisemaid aspekte, toob välja selle ilmingud ja vormid ning oskab kaardil näidata olulisemaid külma sõja ajalisi kriisipiirkondi.
- 24) teab ja suudab näidata muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel.
- 25) kirjeldab tööstusriikide arengut, kasutades näitena USA-d ja Saksamaa Liitvabariiki.
- 26) kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu põhjal ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.
- 27) kirjeldab kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjusi ja tagajärgi.
- 28) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut.
- 29) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutusi 20. sajandi jooksul.
- 30) selgitab ja kasutab kontekstis selliseid mõisteid nagu perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon.
- 31) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boriss Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar ning oskab iseloomustada nende tegevust.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- 1) **Poliitiline maastik pärast Esimest maailmasõda.** Rahvusvahelised suhted, Pariisi rahukonverentsi mõju, Rahvasteliidu roll ja mõju, sõjategevuse tekkimine Aasias ja Euroopas. Globaalne majandus, ülemaailmse majanduskriisi tekkepõhjused, iseloom ja mõjud. Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel, demokraatia ja diktatuuri peamised tunnused, demokraatia näide Ameerika Ühendriikidest, autoritaarsus Itaalia põhjal, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.
- 2) **Eesti Vabariigi ajalugu:** Vabadussõda, Asutava Kogu tegevus, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi periood, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.
- 3) **Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel.** Uued kultuurilised suundumused, teaduse ja tehnoloogia areng, aatomite uurimine, autod ja lennukid, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.
- 4) **Teine maailmasõda 1939-1945.** Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõja üldine iseloomustus, sõja algus ja lõpp, osalevad pooled, rinded, holokaust, ÜRO loomine.
- 5) **Eesti ajalugu Teise maailmasõja perioodil:** Baaside periood, iseseisvuse kaotus, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.
- 6) **Globaalne olukord pärast Teist maailmasõda 1945-2000.** Külma sõda, külma sõja peamised tunnused ja ilmingud, kriisid ja sõjad. Lääneriigid USA ja Saksamaa Liitvabariigi põhjal. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse kasv, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi loomine.
- 7) **NSV Liit.** Stalinism, sulaperiood, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutused, repressioonid, kollektiviseerimise protsess, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuuri ja eluolu areng. Kommunistliku süsteemi kokkuvarisemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšovi ja Boriss Jeltsini roll, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulva revolutsiooni periood, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.
- 8) **Maailm alates 1990. aastatest.** Ülevaade, Euroopa Liidu ja NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuuri ja eluolu areng 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnoloogia areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naise roll ühiskondlikus elus, mentaliteedi muutused.

Kasutatakse erinevaid õpetamisviise, sealhulgas aktiivõpet: dialoog, arutelu, debatil, projektipõhine õpe, loomingulised ülesanded, plaanid, ajajooned, skeemid ja plaanid, õppematerjalide loomine, rollimängud ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (näiteks töötamine allikate ja kaartidega, töölehtede ja kontuurkaartide täitmine, arutelude kirjutamine, infootsing infokanalitest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (näiteks dramatiseerimine, mudelite ja makettide loomine).

Õpilane: teeb kriitilise analüüsi infokeskkonnale, võttes arvesse autoriõigusi; on võimeline leidma vajalikku informatsiooni ja tööriistu; on teadlik autoriõigustest ja -vastutusest, oskab kasutada teoseid: viitamist, tsiteerimist, üles- ja allalaadimist, plagieerimist; otsib informatsiooni erinevatest allikatest, töötleb andmeid ja esitab neid kasutades infotehnoloogia võimalusi; kasutab internetiühendust ja on võimeline kasutama audiovisuaalset materjali.

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada metoodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon, väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine), õppe- ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise ja numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastama õpitulemustele. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid õigekirjavead parandatakse, kuigi need ei mõjuta hindamist.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

ÜHISKONNAÕPETUS

Kooliastme lõpuks omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud

II KOOLIASTE

- 1) On teadlik oma elukohas toimuvatest kodanike algatustest ja organisatsioonidest.
- 2) Teab laste õigusi ja peamisi inimõigusi.
- 3) Mõistab, et kõik inimesed on seaduse silmis võrdsed ja peavad järgima seadusi.
- 4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
- 5) Mõistab Eesti riigi juhtimise põhiseaduslikke institutsioone ja nende olulisemaid rolle.
- 6) Suudab eristada fakte ja arvamusi ning teab, kuidas hinnata allikate usaldusväärsust.
- 7) Mõistab, et autoriõigused on seadusega kaitstud ja autorile tuleb viidata.
- 8) Mõistab, et inimesed on pärit erinevatest kultuuridest, tunneb ära kultuurilise erinevuse tõttu toimuva diskrimineerimise ja teab, kust vajadusel abi otsida.
- 9) Teab, et iga inimene on oma käitumise, hoiakute ja panusega kultuuri kandja ja looja.
- 10) Teab tervise- ja turvariske, oskab vältida ohte ja teab, kust abi otsida, kasutab dokumente ja pangakaarti turvaliselt.
- 11) Oskab planeerida oma aega ja raha, arvestades oma võimeid ja võimalusi.
- 12) Käitub teadlikult tarbijana.

III KOOLIASTE

- 1) On teadlik, et Eesti peab oma tegevuses lähtuma globaalsest kontekstist ja rahvusvahelistest suhetest.
- 2) Mõistab, kuidas on arenenud ja kuidas toimib praegune demokraatlik ühiskond.
- 3) Suudab tuvastada ja esitada näiteid demokraatia põhielementide ja nende rikkumiste kohta.
- 4) Märkab tänapäeva demokraatia võimalikke ohte ning selgitab neid, tuginedes ajaloolistele näidetele.
- 5) On kursis Eesti põhiseaduslike institutsioonide rollide ja kohustustega, mis on seotud riigi juhtimisega.
- 6) Mõistab ühiskonna eri sektorite eripära ja nende rolli ühiskonnas.
- 7) On teadlik majanduse põhialustest, teab oma tarbijaõigusi ja -kohustusi ning oskab neid kaitsta.
- 8) Analüüsib oma tulevase töötaja ja ettevõtjana võimalusi ning planeerib oma edasist haridusteed, lähtudes oma huvide ja võimete ning ühiskondlike tegurite analüüsist.
- 9) Seostab demokraatia inimõiguste kaitsmisega.
- 10) Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse vahelist seost.
- 11) Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku teavet.
- 12) Tunneb ja hindab kodanikuühiskonna võimalusi elu korraldamisel kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.
- 13) On teadlik Eesti riigi ja selle kodanike õigustest, võimalustest ja kohustustest, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmelisusest.
- 14) Hindab kriitiliselt infoallikaid, kujundab oma arvamuse ja järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
- 15) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist ja sekkub, kui see on tema võimuses.
- 16) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohte ja teab, kust vajadusel abi otsida.

Õpitulemused klassiti (teab, oskab suudab iga klassikursuse lõpus)

6. klassi lõpetaja:

- 1) On teadlik demokraatia alustest ja hindab neid kõrgelt;
- 2) Mõistab, kuidas demokraatlikud põhimõtted võivad koolis rakenduda, märkab koolis esinevaid probleeme ja toetab koolidemokraatiat oma käitumise ja osaluse kaudu;
- 3) Tähelepanelikult märkab ja arvestab erinevaid huvisid ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks, oskab leida ja pakkuda tuge probleemide lahendamisel;
- 4) On kursis Eesti riigi juhtimise peamiste institutsioonidega, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ametikohti/elukutseid;
- 5) Teab, mis on põhiseadus ja muud seadused, miks on vaja seadusi järgida; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) Selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi neile, kes seda vajavad; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) Mõistab inimeste eripära ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise võimekuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 8) Toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevates ametites töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 9) Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 10) Teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi erinevates elusituatsioonides.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, arvamusaloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- 1) **Sotsiaalsed suhted.** Meie ümbruses olevad inimesed, kogukonnad; Euroopa maad ja rahvad; tolerantsus. Vabatahtlikkus: kodanike ühendused ja algatused; koostöö
- 2) **Demokraatlikud põhimõtted.** Demokraatia aluspõhimõtted ja selle toimimine. Kooli demokraatia; lapse õigused ja võimalused poliitikas osaleda.
- 3) **Tööjõud ja tarbimine.**

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada meetodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon,

väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine), õppe- ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppest klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärke seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

8. klassi õpilane:

- 1) Rakendab mõisteid nagu “avalik arvamus” ja “ajakirjandusvabadus” erinevates olukordades.
- 2) Analüüsib meedias käsitletavaid teemasid ja kasutab lihtsaid uurimismeetodeid.
- 3) Navigeerib Eesti meediasüsteemis, hindab informatsiooni kriitiliselt ja seda kasutab.
- 4) Arutleb meedia rolli üle ühiskonnas, tuues näiteid, mis on sobilikud tema vanusele.
- 5) Kasutab mõisteid nagu “avalik elu”, “eraelu” ja “kommunikatsioonieetika” erinevates kontekstides.
- 6) Kasutab mõisteid nagu reklaam, valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam ja tootepaigutus erinevates olukordades.
- 7) Tuvastab erinevaid reklaamiliike infovoos ja mõistab nende suhtluslikku eesmärki.
- 8) Kasutab mõistet “plagiaat” erinevates olukordades.
- 9) Vormistab töid nõuetekohaselt, kasutades viitamist ja tsiteerimist.
- 10) Kasutab mõisteid nagu sotsiaalsed erinevused ja identiteet erinevates olukordades.
- 11) Märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjuseid.
- 12) Väärtustab soolist võrdõiguslikkust.
- 13) Kasutab mõisteid nagu sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus ja sotsiaalne tõrjutus erinevates olukordades.
- 14) Väärtustab sotsiaalset sidusust.
- 15) Kasutab mõistet “mitmekultuurilisus” erinevates olukordades.
- 16) Mõistab kultuuride erinevusi ja suhtleb teiste kultuuride esindajatega.
- 17) Kasutab mõisteid nagu avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor ja sihtasutus erinevates olukordades.
- 18) Kasutab mõisteid nagu inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused ja kultuurilised õigused erinevates olukordades.
- 19) Teeb vahet demokraatlikul ja autokraatlikul ühiskonnal.
- 20) Selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu.
- 21) Selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigivalitsemises.
- 22) Käitub demokraatia põhimõtete järgi.
- 23) Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.
- 24) Väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees).
- 25) Käitub demokraatia põhimõtete järgi.
- 26) Kasutab Eesti Vabariigi põhiseadust ja iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart).
- 27) Leiab vajalikku õigusakti, kasutab elektroonilist Riigi Teatajat (RT).
- 28) Kasutab mõisteid nagu demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus erinevates olukordades.
- 29) Kasutab tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ja pakub lahendusi.
- 30) Algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, arvamustöö, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- 1) Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: sotsiaalne kooslus ja inimestevahelised seosed
- 2) Meedia ja teave: kommunikatsioonikanalid ja informatsioon
- 3) Ühiskonna sotsiaalne struktuur: sotsiaalse korralduse süsteem
- 4) Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor: Institutsionaalne korraldus - riigisektor, eraettevõtlus, mittetulundussektor
- 5) Ühiskonnaliikmete õigused: kodanike õigused
- 6) Riik ja valitsemine: valitsus ja haldus
- 7) Eesti valitsemiskord: Eesti haldussüsteem
- 8) Demokraatia: rahva võim
- 9) Kodanikuühiskond: tsiviilühiskond

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada metoodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon, väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine), õpe ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil, ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse, ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ning läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.

9. klassi lõpetaja:

- 1) Kasutab mõisteid nagu sotsiaalne mitmekesisus, sotsiaalne stratifikatsioon, sotsiaalne ühtekuuluvus, sotsiaalne marginaliseerimine, isiksus ja multikultuursus.
- 2) Austab sotsiaalset õiglust ja ühtekuuluvust.
- 3) Mõistab kultuurilisi eripärasid.
- 4) Suhtleb erinevate kultuuride esindajatega.
- 5) Märkab sotsiaalsete gruppide vahelisi erinevusi ja mõista nende põhjuseid.
- 6) Selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigijuhtimises.
- 7) Järgib demokraatia põhimõtteid.
- 8) Kasutab mõisteid nagu põhiseadus, põhiseaduslik asutus, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täitevvoim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, partei, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.
- 9) Kasutab Eesti Vabariigi põhiseadust ja iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust.
- 10) Leiab vajalikku õigusakti, kasutab elektroonilist Riigi Teatajat (RT).
- 11) Suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sealhulgas kasutades riigi- ja omavalitsusasutuste portaale.
- 12) Kasutab mõisteid nagu turumajandus, turg ja turusuhted, nõudlus, pakkumine, konkurent, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, brutopalk ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.
- 13) Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel.
- 14) Arvutab netopalka.
- 15) Iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses.
- 16) Selgitab maksustamise eesmärgi.

Õppetegevused

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistö, arvamusslo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Õppesisu

- 1) Ühiskond ja sotsiaalsed suhted
- 2) Ühiskonna sotsiaalne struktuur
- 3) Riik ja valitsemine
- 4) Eesti valitsemiskord
- 5) Majandus

Praktilised tööd

Multiperspektiivsuse kujunemise toetamiseks tuleb ajalootunnis eelistada metoodikat, kus õppija jõuab ise uute teadmiseni. Nii sobivad rakendatavate meetoditena näiteks vestlus, diskussioon, väitlus, projektõpe, loovülesannete lahendamine, küsimuste, kava, ajajoone, võrdleva tabeli, skeemi ja plaani ning õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised- ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine), õppe- ning muuseumiskäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Narva Vanalinna Põhikool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatöökaks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

Hindamine

Hindamise eesmärk on toetada õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Hinnates peetakse silmas peaeesmärki: kujundada huvi loodusainete õppimise ning uurimusliku tegevuse vastu. Loodusteadusliku kirjaoskuse alaoskusi ja huvi loodusteaduste vastu kujundatakse praktiliste töödega. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute, kujundava hindamise abil ning numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erineva hindamise korraldus täpsustatakse kooli õppekavas. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mille puhul hindamisel ei arvestata.

Kujundav hindamine

Kujundava hindamisena mõistetakse õppe kestel toimuvat hindamist, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed. Kujundav hindamine keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja oskuste (sealhulgas üldpädevuste, kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute ja läbivate teemade) kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Numbriline hindamine

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindega

„5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik” või „nõrk” või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord sätestatakse kooli õppekavas.

Kokkuvõttev hindamine

Kokkuvõttev hindamine on hinnete koondamine poolaastahinneteks ning poolaastahinnete koondamine aastahinneteks.